Risale-i Nur Külliyatı'ndan

Hastalar Risalesi

Bediüzzaman Said Nursî

Hastalar Risalesi

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyatı'ndan

Hastalar Risalesi

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2008

Şahdamar
YAYINLARI

HASTALAR RİSALESİ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2008
Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN
978-975-9090-95-1

Yayın Numarası
84

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri Nu: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Ocak 2008

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. Nu: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak Nu: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Yirmi Beşinci Lem'a (Hastalar Risalesi) 1
Yirmi Beş Devadır 1
İhtar ve İtizar 1
Birinci Deva 4
İkinci Deva 5
Üçüncü Deva 7
Dördüncü Deva 9
Beşinci Deva 12
Altıncı Deva 15
Altıncı Deva 17
Yedinci Deva 19
Sekizinci Deva 22

Dokuzuncu Deva 25
Onuncu Deva 28
On Birinci Deva 31
On İkinci Deva 33
On Üçüncü Deva 35
On Dördüncü Deva 39
On Beşinci Deva 43
On Altıncı Deva 46
On Yedinci Deva 49
On Sekizinci Deva 55
On Dokuzuncu Deva 59
Yirminci Deva 64
Yirmi Birinci Deva 68
Yirmi İkinci Deva 70
Yirmi Üçüncü Deva 73
Yirmi Dördüncü Deva 75
Yirmi Beşinci Deva 79

On Yedinci Mektup (Çocuk Tâziyenâmesi) 83
Birinci Nokta 83
İkinci Nokta 86
Üçüncü Nokta 91
Dördüncü Nokta 93
Beşinci Nokta 94
İkinci Lem'a 99
Birinci Nükte 102
İkinci Nükte 107
Birinci Vecih 107
İkinci Vecih 108
Üçüncü Vecih 110
Üçüncü Nükte 112
Dördüncü Nükte 115
Beşinci Nükte 119

Birinci Mesele 120
İkinci Mesele 125
Üçüncü Mesele 128
Hâtime 130
Kaynakların Tespitinde Faydalanılan Eserler 139
Karma İndeks 143

Yirmi Beşinci Lem'a

Yirmi Beş Devadır

Hastalara bir merhem, bir teselli, mânevî bir reçete, bir iyâdetü'l-marîz ve geçmiş olsun makamında yazılmıştır.

İhtar ve İtizar

Bu mânevî reçete, bütün yazdıklarımızın fevkinde bir süratle[1](Hâşiye) telif edildiği

---

1 (Hâşiye) Bu risale, dört buçuk saat zarfında telif edilmiştir.

Evet	Evet	Evet	Evet
Rüşdü,	*Re'fet*,	*Hüsrev*,	*Said*

Deva: İlâç, çare.
Fevk: Üst.
İhtar: Hatırlatma.
İtizar: Özür dileme.
İyâdetü'l-marîz: Hasta ziyareti.
Telif etmek: Kitap yazmak.

gibi; hem umuma muhalif olarak tashihâta ve dikkate vakit bulmayarak, telifi gibi gayet süratle, ancak bir defa nazardan geçirildi. Demek müsvedde-i evvel hükmünde müşevveş kalmıştır. Kalbe fıtrî bir sûrette gelen hâtırâtı, sanatla ve dikkatle bozmamak için, yeniden tetkikâta lüzum görmedik. Okuyan zâtlar, hususan hastalar bazı nâhoş ibarelerden veyahut ağır kelimelerden ve ifadelerden sıkılıp gücenmesinler, bana da dua etsinler.

Fıtrî: Tabiî.
Hâtırât: Hatıra gelen şeyler.
Hususan: Özellikle, bilhassa.
İbare: Cümle, ifade.
Muhalif: Aykırı, ters.
Müsvedde: Karalama, taslak.
Müşevveş: Karmakarışık.
Nâhoş: Hoşa gitmeyen, beğenilmeyen.
Nazardan geçirmek: Kontrol etmek, incelemek.
Tashihât: Düzeltmeler, tashihler.
Tedkikât: Araştırmalar, incelemeler.

اَلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ ۙ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1]

وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ۝ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ[2]

Şu Lem'a'da, nev-i beşerin on kısmından bir kısmını teşkil eden musîbetzede ve hastalara hakikî bir teselli ve nâfi' bir merhem olabilecek yirmi beş devayı icmâlen beyan ediyoruz.

---

1 "Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allaha aidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz' derler." (Bakara sûresi, 2/156)

2 "O'dur beni doyuran, O'dur beni içiren. Hastalandığımda O'dur bana şifa veren." (Şuarâ sûresi, 26/79-80)

Beyan: Açıklama, bildiri.

İcmâlen: Özet olarak.

Musîbetzede: Musîbete, felâkete, belâya uğramış kimse.

Nâfi': Faydalı.

Nev-i beşer: İnsanlık, insan türü.

Birinci Deva

Ey bîçâre hasta! Merak etme, sabret. Senin hastalığın sana dert değil belki bir nevi dermandır. Çünkü ömür bir sermayedir, gidiyor. Meyvesi bulunmazsa zâyi olur. Hem rahat ve gafletle olsa, pek çabuk gidiyor. Hastalık, senin o sermayeni büyük kârlarla meyvedar ediyor. Hem ömrün çabuk geçmesine meydan vermiyor, tutuyor, uzun ediyor; tâ meyveleri verdikten sonra bırakıp gitsin. İşte, ömrün hastalıkla uzun olmasına işareten bu darb-ı mesel dillerde destandır ki; "Musîbet zamanı çok uzundur, safa zamanı pek kısa oluyor."

Bîçare: Çaresiz.
Darb-ı mesel: Atasözü.
Meyvedar: Meyve veren, meyveli.
Musîbet: Belâ, felâket.
Nevi: Çeşit, tür.
Safa: Gönül rahatlığı.

İkinci Deva

Ey sabırsız hasta! Sabret, belki şükret. Senin bu hastalığın, ömür dakikalarını birer saat ibadet hükmüne getirebilir. Çünkü *ibâdet iki kısımdır. Biri müsbet ibadettir ki; namaz, niyaz gibi mâlûm ibadetlerdir. Diğeri menfî ibadetlerdir ki; hastalıklar, musîbetler vasıtasıyla musîbetzede, aczini, zaafını hisseder. Hâlık-ı Rahîmine ilticâ eder, yalvarır. Hâlis, riyâsız, mânevî bir ibadete mazhar olur.*

Hâlık-ı Rahîm: Sonsuz merhamet sahibi Yaratıcı.

Hâlis: İhlâslı, samimî.

İltica etmek: Sığınmak.

Malûm: Bilinen, belli.

Mazhar olmak: Nail olmak, kavuşmak.

Menfî ibadet: Olumsuz durumlara sabretme şeklinde yapılan ibadet.

Müsbet ibadet: Emredilen ibadetleri yapmak.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, dua.

Riya: Gösteriş için yapma.

Evet hastalıkla geçen bir ömür, Allah'tan şekvâ etmemek şartıyla, mümin için ibadet sayıldığına rivâyât-ı sahiha vardır.[1] Hattâ bazı sâbir ve şâkir hastaların bir dakikalık hastalığı, bir saat ibadet hükmüne geçtiği ve bazı kâmillerin bir dakikası bir gün ibadet hükmüne geçtiği, rivâyet-i sahiha ve keşfiyat-ı sâdıka ile sâbittir. Senin bir dakika ömrünü, bin dakika

---

[1] "Bir kimse, salih amel işlerken araya bir hastalık veya sefer girerek ameline mâni olursa, Allah ona sıhhati yerinde ve mukim iken yapmakta olduğu salih amelin sevabını aynen yazar." meâlindeki hadis için bkz.: Buhârî, *cihâd* 134; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/410; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/182.

Kâmil: Olgun, mükemmel kimse.

Keşfiyât-ı sadıka: Allah dostlarının, ilâhî ihsan ve ilham ile keşfettiği doğru bilgiler, hakikatler.

Rivâyât-ı sahiha: Sahih hadis i şerif rivayetleri.

Sâbir: Sabreden.

Şâkir: Şükreden.

Şekvâ: Şikâyetçi olma, sızlanma.

hükmüne getirip, sana uzun ömrü kazandıran hastalıktan teşekki değil, teşekkür et.

Üçüncü Deva

Ey tahammülsüz hasta! İnsan bu dünyaya keyf sürmek ve lezzet almak için gelmediğine, mütemâdiyen gelenlerin gitmesi ve gençlerin ihtiyarlaşması ve mütemâdiyen zevâl ve firakta yuvarlanması şahiddir. Hem insan, zîhayatın en mükemmeli, en yükseği ve cihâzâtça en zengini, belki zîhayatların sultanı hükmünde iken, geçmiş lezzetleri ve gelecek belâları düşünmek vasıtasıyla, hayvana nisbeten en ednâ bir derecede, ancak kederli, meşakkatli

---

Cihâzât: Donanımlar.
Ednâ: En küçük, en aşağı.
Meşakkat: Sıkıntı, zahmet, zorluk.
Mütemadiyen: Sürekli olarak, aralıksız.
Teşekki: Şikâyet etme.
Zevâl ve firak: Yok olma ve ayrılma.
Zîhayat: Canlı varlıklar.

bir hayat geçiriyor. Demek insan, bu dünyaya yalnız güzel yaşamak için ve rahatla ve safâ ile ömür geçirmek için gelmemiştir. Belki azîm bir sermaye elinde bulunan insan, burada ticaret ile, ebedî dâimî bir hayatın saâdetine çalışmak için gelmiştir.[1] Onun eline verilen sermaye de ömürdür.

Eğer hastalık olmazsa, sıhhat ve âfiyet gaflet verir, dünyayı hoş gösterir, âhireti unutturur.[2] Kabri ve ölümü hatırına getirmek istemiyor, sermaye-i ömrünü

---

1 Bu hakikati ifade eden ayet-i kerîmeler için bkz.: Fâtır sûresi, 35/29; Tevbe sûresi, 9/111.

2 "İki (büyük) nimet vardır. İnsanların çoğu onlar hususunda aldanmıştır: Sıhhat ve boş vakit!" anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *rikak* 1; Tirmizî, *zühd* 1.

Azîm: Büyük, ehemmiyetli.

Daimî: Sürekli.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Safa: Gönül rahatlığı.

Sermaye-i ömür: Hayat sermayesi.

bâd-i hevâ boş yere sarf ettiriyor. Hastalık ise, birden gözünü açtırır. Vücuduna ve cesedine der ki: "Lâyemut değilsin, başıboş değilsin, bir vazifen var. Gururu bırak, seni Yaratanı düşün, kabre gideceğini bil, öyle hazırlan."

İşte hastalık bu nokta-yı nazardan hiç aldatmaz bir nâsih ve ikaz edici bir mürşiddir. Ondan şekvâ değil, belki bu cihette ona teşekkür etmek; eğer fazla ağır gelse, sabır istemek gerektir.

Dördüncü Deva

Ey şekvâcı hasta! Senin hakkın şekvâ değil şükürdür, sabırdır. Çünkü senin

---

Bâd-i hevâ: Bedava.
Cihet: Taraf, yön.
Lâyemut: Ölümsüz.
Mürşid: Doğru yolu gösteren rehber.
Nâsih: Nasihat eden.
Nokta-yi nazar: Bakış açısı.
Şekvâ: Şikâyet etme, sızlanma.

vücudun ve âzâ ve cihâzâtın, senin mülkün değildir. Sen onları yapmamışsın, başka tezgâhlardan satın almamışsın. Demek başkasının mülküdür. Onların Mâliki, mülkünde istediği gibi tasarruf eder.

Yirmi Altıncı Söz'de denildiği gibi, meselâ gayet zengin, gayet mahir bir sanatkâr; güzel sanatını, kıymettar servetini göstermek için, miskin bir adama modellik vazifesini gördürmek maksadıyla, bir ücrete mukâbil, bir saatçik zamanda, murassa ve gayet sanatlı diktiği bir gömleği, bir hulleyi o fakire giydirir. Onun üstünde işler ve vaziyetler verir. Hârika envâ-ı sanatını göstermek için keser, değiştirir,

---

Âzâ: Vücudun organları.

Envâ-ı sanat: Sanat çeşitleri.

Hulle: Ağır, kıymetli elbise.

Kıymettar: Kıymetli, değerli, pahalı.

Mâhir: Maharetli, hünerli.

Miskin: Fakir, yoksul.

Murassa: Süslü, işlemeli.

uzaltır, kısaltır. Acaba şu ücretli miskin adam, o zâta dese: "Bana zahmet veriyorsun, eğilip kalkmakla verdiğin vaziyetten bana sıkıntı veriyorsun, beni güzelleştiren bu gömleği kesip kısaltmakla güzelliğimi bozuyorsun." demeye hak kazanabilir mi? "Merhametsizlik, insafsızlık ettin." diyebilir mi? İşte aynen bu misal gibi, Sâni-i Zülcelâl sana, ey hasta! Göz, kulak, akıl, kalb gibi nuranî duygularla murassa olarak giydirdiği cisim gömleğini, esmâ-yı hüsnâsının nakışlarını göstermek için, çok hâlât içinde seni çevirir ve çok vaziyetlerde seni değiştirir. Sen açlıkla O'nun Rezzâk ismini tanıdığın gibi, Şâfî ismini de

---

Esmâ-yı hüsnâ: Cenab-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Hâlât: Hâller, durumlar.

Nuranî: Nurlu.

Rezzak: Bütün mahlukatın rızıklarını veren Allah (c.c.).

Sâni-i Zülcelâl: Her şeyi sanatla yaratan Allah (c.c.).

Şâfî: Maddî-manevî bütün dertlere şifâ veren Allah (c.c.).

hastalığınla bil. Elemler, musîbetler bir kısım esmâsının ahkâmını gösterdikleri için, onlarda hikmetten lem'alar ve rahmetten şuâlar ve o şuâat içinde çok güzellikler bulunuyor. Eğer perde açılsa, tevahhuş ve nefret ettiğin hastalık perdesi arkasında, sevimli güzel mânâları bulursun.

Beşinci Deva

Ey maraza müptelâ hasta! Bu zamanda tecrübemle kanaatim gelmiştir ki; hastalık bazılara bir ihsân-ı ilâhîdir, bir hediye-i rahmânîdir. Bu sekiz-dokuz senedir,

---

Ahkâm: Hükümler.
Esmâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.
Hediye-i rahmânî: Rahman olan Cenâb-ı Hakk'ın hediyesi.
İhsân-ı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanı.
Lem'a: Parıltı.
Maraz: Hastalık.
Mübtelâ: Tutulma.
Şuâ: Işın.
Tevahhuş: Ürkme, yabancılık çekme.

liyâkatsız olduğum hâlde, bazı genç zâtlar, hastalık münâsebetiyle dua için benimle görüştüler. Dikkat ettim ki; hangi hastalıklı genci gördüm, sâir gençlere nisbeten âhiretini düşünmeye başlıyor. Gençlik sarhoşluğu yok. Gaflet içindeki hayvânî hevesâttan bir derece kendini kurtarıyor. Ben de bakıyordum, onların tahammül dahilindeki hastalıklarını bir ihsân-ı ilâhî olduğunu ihtar ederdim.

Derdim ki:

"Kardeşim, senin bu hastalığının aleyhinde değilim, hastalık için sana karşı bir şefkat hissedip acımıyorum ki dua edeyim. Hastalık seni tam uyandırıncaya kadar sabra çalış ve hastalık vazifesini

---

Hayvanî: Hayvana ait.
Hevesat: Nefsî istek ve arzular, hevesler.
İhtar etmek: Hatırlatmak, dikkat çekmek.
Liyâkat: Lâyık olma.

bitirdikten sonra Hâlık-ı Rahîm inşâallah sana şifâ verir."

Hem derdim:

"Senin bir kısım emsâlin sıhhat belâsıyla gaflete düşüp, namazı terk edip, kabri düşünmeyip, Allah'ı unutup, bir saatlik hayat-ı dünyeviyenin zâhirî keyfi ile, hadsiz bir hayat-ı ebediyesini sarsar, zedeler, belki de harap eder. Sen hastalık gözüyle, her hâlde gideceğin bir menzilin olan kabrini ve daha arkasında uhrevî menzilleri görürsün ve onlara göre davranıyorsun. Demek senin için hastalık, bir sıhhattir. Bir kısım emsâlindeki sıhhat, bir hastalıktır."

Emsâl: Akranlar, yaşıtlar.

Hâlık-ı Rahîm: Merhamet sahibi Yaratıcı.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hayat-ı ebediye: Sonsuz hayat, ahiret.

Menzil: Mekân, durak.

Uhrevî: Âhirete ait.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

Altıncı Deva

Ey elemden teşekki eden hasta! Senden soruyorum; geçmiş ömrünü düşün ve o ömürde geçmiş lezzetli safâ günleri ve belâ ve elemli vakitlerini tahattur et. Her hâlde ya "Oh!" ya "Âh!" diyeceksin. Yani, ya "Elhamdülillâh, şükür." veyahut "Vâ-hasretâ, vâ-esefâ!" kalbin veya lisânın diyecek.

Dikkat et, sana "Oh, elhamdülillâh, şükür." dediren, senin başından geçmiş elemler, musîbetlerin düşünmesi, bir mânevî lezzeti deşiyor ki; senin kalbin şükreder. Çünkü elemin zevâli, lezzettir. O elemler, o musîbetler zevâliyle, ruhta bir

---

Mânevî: Ruhanî, mânâya ait olan.

Musîbet: Belâ, felâket.

Tahattur: Akla gelme, hatırlama.

Vâ-esefâ: Eyvah, çok yazık!

Vâ-hasretâ: Ne yazık ki!

Zevâl: Bitme, sona erme.

lezzet irsiyet bırakmış ki, düşünmekle deşilse, ruhtan bir lezzet akıyor, şükürler takattur ediyor.

Sana "Vâ esefâ, vâ hasretâ!" dedirten, eski zamanda geçirdiğin lezzetli ve safâlı o hâllerdir ki; zevâlleriyle, senin ruhunda dâimî bir elem irsiyet bırakıp, ne vakit düşünsen, o elem yine deşiliyor, esef ve hasret akıtıyor.

Madem bir günlük gayr-i meşrû lezzet, bazen bir sene mânevî elem çektiriyor. Ve muvakkat bir günlük hastalıkla gelen elem, çok günler mânevî lezzet-i sevapla beraber,

---

Daimî: Sürekli, devamlı.
Elem: Acı, ağrı, dert.
Esef: Üzüntü.
Gayr-i meşru: Meşru olmayan, haksız.
İrsiyet: Veraset.
Lezzet-i sevap: Sevap lezzeti.
Muvakkat: Geçici.
Safâ: Gönül rahatlığı.
Takattur: Damlama, damla damla akma.

zevâlindeki halâs ve kurtulmaktan gelen mânevî lezzet vardır. Senin başındaki şimdilik bu muvakkat hastalığın neticesi ve iç yüzündeki sevâbı düşün, "Bu da geçer, yâ Hû!" de, şekvâ yerinde şükret.

Altıncı Deva[1](Hâşiye)

Ey dünya zevkini düşünüp hastalıktan ızdırap çeken kardeşim! Bu dünya eğer dâimî olsa idi ve yolumuzda ölüm olmasaydı ve firâk ve zevâlin rüzgârları esmeseydi ve musîbetli, fırtınalı istikbalde mânevî

---

1 (Hâşiye) Fıtrî bir sûrette bu lem'a tahattur ettiğinden, altıncı mertebede iki deva yazılmış. Fıtrîliğine ilişmemek için öylece bıraktık, belki bir sır vardır diye değiştirmedik.

Fıtrî: Tabiî.
Firak: Ayrılık.
Halâs: Kurtulma, selâmete erme.
Şekvâ: Şikâyet, sızlanma.
Tahattur: Akla gelme, hatırlama.

kış mevsimleri olmasaydı; ben de seninle beraber senin hâline acıyacaktım. Fakat madem dünya bir gün bize "Haydi, dışarı." diyecek, feryadımızdan kulağını kapayacak, o bizi dışarı kovmadan biz bu hastalıklar ikazâtıyla şimdiden onun aşkından vazgeçmeliyiz. O bizi terk etmeden, kalben onu terke çalışmalıyız.

Evet hastalık bu mânâyı bize ihtar edip der ki: "Senin vücudun taştan, demirden değildir. Belki daima ayrılmaya müsaid muhtelif maddelerden terkib edilmiştir. Gururu bırak, aczini anla, mâlikini tanı, vazifeni bil, dünyaya ne için geldiğini öğren." kalbin kulağına gizli ihtar ediyor.

Acz: Kuvvetsizlik, güçsüzlük.

İhtar etmek: Hatırlatmak, dikkati çekmek

İkazat: Dikkati çekmeler, uyarmalar.

Mâlik: Sahip.

Terkib: Birleştirme, sentez.

Hem madem dünyanın zevki, lezzeti devam etmiyor. Hususan meşrû olmazsa hem devamsız, hem elemli, hem günahlı oluyor. O zevki kaybettiğinden hastalık bahanesiyle ağlama; bilâkis hastalıktaki mânevî ibadet ve uhrevî sevap cihetini düşün, zevk almaya çalış.

Yedinci Deva

Ey sıhhatinin lezzetini kaybeden hasta! Senin hastalığın sıhhatteki nimet-i ilâhiyenin lezzetini kaçırmıyor, bilâkis tattırıyor, ziyadeleştiriyor. Çünkü bir şey devam etse tesirini kaybeder. Hattâ ehl-i hakikat

---

Cihet: Yön, taraf.
Ehl-i hakikat: Hakikat ehli.
Hususan: Özellikle, bilhassa.
Meşrû: Dine ve kanuna uygun.
Nimet-i ilâhiye: İlâhî nimet.
Uhrevî: Âhirete ait.

müttefikan diyorlar ki: إِنَّمَا الْأَشْيَاءُ تُعْرَفُ بِأَضْدَادِهَا[1] Yani, "Her şey zıddıyla bilinir." Meselâ, karanlık olmazsa ışık bilinmez, lezzetsiz kalır. Soğuk olmazsa hararet anlaşılmaz, zevksiz kalır. Açlık olmazsa, yemek lezzet vermez. Mide harareti olmazsa, su içmesi zevk vermez. İllet olmazsa, âfiyet zevksizdir. Maraz olmazsa, sıhhat lezzetsizdir.

Madem, Fâtır-ı Hakîm, insana her çeşit ihsanını ihsâs etmek ve her bir nevi

---

[1] et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 19/19. Ayrıca bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/321; İbni Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 3/188

Fâtır-ı Hakîm: Her şeyi hikmetlerle Yaratan Allah (c.c.).

İhsan: İyilik, lütuf.

İhsas etmek: Hissettirmek.

İllet: Hastalık.

Maraz: Hastalık.

Müttefikan: İttifak ederek.

Nevi: Çeşit, tür.

nimetini tattırmak ve insanı daima şükre sevk etmek istediğini, şu kâinatta çeşit çeşit hadsiz envâ-ı nimeti tadacak, tanıyacak derecede gayet çok cihâzât ile insanı teçhiz etmesi gösteriyor ki; elbette sıhhat ve âfiyeti verdiği gibi; hastalıkları, illetleri, dertleri de verecektir. Senden soruyorum: "Bu hastalık senin başında veya elinde veya midende olmasaydı; sen, başın, elin, midenin sıhhatindeki lezzetli, zevkli nimet-i ilâhiyeyi hissedip şükreder miydin? Elbette şükür değil, belki düşünmeyecektin; şuûrsuz o sıhhati gaflete belki sefâhete sarf ederdin."

Cihâzât: Donanımlar.
Envâ-ı nimet: Çeşit çeşit nimet.
Hadsiz: Sınırsız, sonsuz.
Sefahet: Eğlence düşkünlüğü, beyinsizlik.
Techiz etmek: Donatmak.

Sekizinci Deva

Ey âhiretini düşünen hasta! Hastalık, sabun gibi, günahların kirlerini yıkar, temizler. Hastalıklar, keffaretü'z-zünûb olduğu hadîs-i sahih ile sâbittir. Hem hadîste vardır ki: "Ermiş ağacı silkmekle nasıl meyveleri düşer; imanlı bir hastanın titremesi de, öyle günahları silker."[1]

Günahlar, hayat-ı ebediyede dâimî hastalıklardır. Bu hayat-ı dünyevîde dahi kalb, vicdan, rûh için mânevî hastalıklardır. Sen eğer sabredip, şekvâ etmezsen, şu muvakkat bir hastalık ile daimî pek çok

---

[1] Buhârî, *merdâ* 1, 2, 13, 16; Müslim, *birr* 14; Dârimî, *rikak* 57.

Hayat-ı dünyevî: Dünya hayatı.

Hayat-ı ebediye: Sonsuz hayat, âhiret.

Keffaretü'z-zünûb: Günahların affına vesile olan yükümlülükler.

hastalıklardan kurtuluyorsun. Eğer günahları düşünmüyorsan, yahud âhireti bilmiyorsan veya Allah'ı tanımıyorsan, sende öyle dehşetli bir hastalık var ki; milyon defa sendeki bu küçük hastalıktan daha büyüktür. Ondan feryad et. Çünkü bütün dünyanın mevcûdâtıyla kalbin, ruhun ve nefsin alâkadardır. Mütemâdiyen firâk ve zevâl ile o alâkalar kesilip, sende hadsiz yaralar açılır. Bâhusus âhireti bilmediğin için, ölümü idam-ı ebedî tahayyül ettiğinden –âdetâ– güyâ yara bere içinde, dünya kadar hastalıklı bir vücudun var. İşte en evvel hadsiz yaralı ve hastalıklı bu büyük mânevî vücudun hadsiz hastalıklarına

---

Bâhusus: Bilhassa, özellikle.
Firâk: Ayrılık.
Hadsiz: Sınırsız, sonsuz.
İdam-ı ebedî: Ebedi yok oluş.
Mevcudat: Varlıklar.
Mütemadiyen: Sürekli olarak, aralıksız.
Tahayyül etmek: Hayal etmek.

kat'î ilâç ve kat'î şifa verici bir tiryak olan iman ilâcını aramak ve itikadını düzeltmek gerektir ki, o ilâcı bulmakta en kısa yol, bu maddî hastalığın yırttığı gaflet perdesinin altında sana gösterdiği aczin ve zaafın penceresiyle, bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudretini ve rahmetini tanımaktır.

Evet Allah'ı tanımayanın dünya dolusu belâ başında vardır. Allah'ı tanıyanın dünyası nurla ve mânevî sürurla doludur. Derecesine göre iman kuvvetiyle hisseder. Bu imandan gelen mânevî sürur ve şifa ve lezzet altında, cüz'î maddî hastalıkların elemi erir, ezilir.

Acz: Kuvvetsizlik, güçsüzlük.

Cüz'î: Küçük, kıymetsiz, mühim olmayan.

Elem: Acı, ağrı, dert, sıkıntı.

İtikad: İnanmak.

Kadîr-i Zülcelâl: Ululuk sahibi, her şeye gücü yeten Allah (c.c.)

Kat'î: Kesin, şüphesiz.

Kudret: Güç, kuvvet.

Sürur: Sevinç, neşe.

Tiryak: İlâç.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

Dokuzuncu Deva

Ey Hâlıkını tanıyan hasta! Hastalıklardaki elem ve tevahhuş ve korkmak ise; hastalık bazen ölüme vesîle olduğu cihetindendir. Ölüm, nazar-ı gaflet ve zâhirî cihetinde dehşetli olduğundan, ona vesîle olabilen hastalıklar korkutuyor, telâş veriyor.

Evvelâ bil ve kat'î iman et ki: *"Ecel mukadderdir, tagayyür etmez."*[1] Çok ağır hastaların başında ağlayanlar ve sıhhatleri

---

[1] Ecelin takdir edilmiş olup bir an geri bırakılmayacağı ve öne de alınmayacağına dair bkz.: A'râf sûresi, 7/34; Yûnus sûresi, 10/49.

Hâlık: Yaratan, Allah (c.c.).

Mukadder: Tayin ve takdir olunmuş.

Nazar-ı gaflet: Gafletli, bilinçsiz bakış.

Tegayyür: Değişme.

Tevahhuş: Ürkme, yabancılık çekme.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

yerinde olanlar ölmüşler, o ağır hastalar şifa bulup yaşamışlar.

Sâniyen: Ölüm, sûreten göründüğü gibi dehşetli değil. Çok risalelerde gayet kat'î, şeksiz, şüphesiz bir sûrette, Kur'ân-ı Hakîm'in verdiği nur ile isbat etmişiz ki: *Ehl-i iman için ölüm, vazife-i hayat külfetinden bir terhistir; hem dünya meydanındaki imtihanda, talim ve talimat olan ubûdiyetten bir paydostur; hem öteki âleme gitmiş yüzde doksan dokuz ahbap ve akrabasına kavuşmak için bir*

Ahbab: Sevilenler, yakınlar, dostlar.

Ehl-i îman: Müminler.

Kur'ân-ı Hakîm: Her şeyi yerli yerince açıklayan Kur'ân.

Külfet: Yük, zahmet, sıkıntı.

Sûreten: Zâhiren, görünürde.

Şek: Şüphe, zan, tereddüt.

Talim: Öğretme, eğitme.

Talimat: Buyruklar, bildiriler.

Terhis: Askerliği sona erdirme.

Ubûdiyet: Kulluk.

Vazife-i hayat: Hayat vazifesi, ömür.

vesîledir; hem hakikî vatanına ve ebedî makam-ı saâdetine girmeye bir vasıtadır; hem zindan-ı dünyadan bostan-ı cinana bir davettir; hem Hâlık-ı Rahîminin fazlından, kendi hizmetine mukâbil ahz-ı ücret etmeye bir nöbettir. Madem ölümün mâhiyeti hakikat noktasında budur; ona dehşetli bakmak değil, bilâkis rahmet ve saâdetin bir mukaddimesi nazarıyla bakmak gerektir.

Hem ehlullahın bir kısmının ölümden korkmaları, ölümün dehşetinden değildir.

Ahz-ı ücret: Ücret alma.

Bostan-ı cinan: Cennet bahçeleri.

Dehşet: Korku ve telâş gösterme, ürkme.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Ehlullah: Allah'a adanmış kimseler.

Hâlık-ı Rahîm: Merhametli Yaratıcı.

Makam-ı saâdet: Mutluluk mevkii.

Mukabil: Karşılık.

Mukaddime: Önce gelen, önceki.

Zindan-ı dünya: Cennete göre zindan durumunu alan dünya.

Belki "daha fazla hayır kazanacağım" diye, vazife-i hayatın idamesinden kazanacakları hayrat içindir. Evet *ehl-i iman için ölüm, rahmet kapısıdır. Ehl-i dalâlet için, zulümât-ı ebediye kuyusudur.*[1]

Onuncu Deva

Ey lüzumsuz merak eden hasta! Sen, hastalığın ağırlığından merak ediyorsun. O merakın, senin hastalığını ağırlaştırır. Hastalığın hafifleşmesini istersen, merak etmemeye çalış. Yani hastalığın faydalarını,

---

[1] Kabrin ehl-i iman için cennet bahçelerinden bir bahçe, ehl-i dalâlet için cehennem çukurlarından bir çukur olmasıyla ilgili bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 26; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/273; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/360.

Ehl-i dalâlet: Dinden sapanlar.

Ehl-i iman: Müminler.

Hayrat: Hayır ve iyilikler.

İdame: Devam ettirme.

Zulümât-ı ebediye: Sonsuz karanlıklar.

sevâbını ve çabuk geçeceğini düşün, merakı kaldır, hastalığın kökünü kes.

Evet merak, hastalığı ikileştirir; maddî hastalığın altında merak ile mânevî bir hastalığı kalbine verir; maddî hastalık ona dayanır, devam eder. Eğer teslimiyetle, rıza ile, hastalığın hikmetini düşünmekle o merak gitse, o maddî hastalığın mühim bir kökü kesilir, hafifleşir, kısmen gider. Hususan evhâmla bir dirhem maddî hastalık, bazen merak vasıtasıyla on dirhem kadar büyür. Merak kesilmesiyle, o hastalığın onda dokuzu gider. Merak, hastalığı ziyâde ettiği gibi, hikmet-i ilâhiyeyi ittiham ve rahmet-i ilâhiyeyi tenkid ve

---

Dirhem: 3 gramlık bir ağırlık ölçü birimi.

Evham: Kuruntular, şüpheler.

Hikmet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın hikmeti.

İttiham: Suçlamak, töhmet altında bırakmak.

Rahmet-i ilâhiye: İlâhî rahmet.

Hâlık-ı Rahîminden şekvâ hükmünde olduğu için, aks-i maksadıyla tokat yer, hastalığını ziyâdeleştirir.

Evet nasıl ki şükür, nimeti ziyâdeleştirir;[1] öyle de şekvâ, hastalığı, musîbeti tezyid eder. Hem merakın kendisi de bir hastalıktır. Onun ilâcı, hastalığın hikmetini bilmektir. Madem hikmetini, faydasını bildin; o merhemi meraka sür, kurtul. "Âh!" yerine "Oh!" de, "Vâ-esefâ!" yerine اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[2] söyle.

---

1 "Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırırım" (İbrahim sûresi, 14/7)

2 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb 55*, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117)

Hâlık-ı Rahîm: Merhametli Yaratıcı.

Şekvâ: Şikâyet, sızlanma.

Tezyid etmek: Çoğaltma, artırma.

Vâ-esefâ: Eyvah, çok yazık!

On Birinci Deva

Ey sabırsız hasta kardeş! Hastalık, hazır bir elemi sana vermekle beraber; evvelki hastalığından bugüne kadar o hastalığın zevâlindeki bir lezzet-i mâneviye ve sevâbındaki bir lezzet-i ruhiye veriyor. Bugünden, belki bu saatten sonraki zamanda hastalık yok, elbette yoktan elem yok; elem olmazsa teessür olamaz. Sen yanlış bir sûrette tevehhüm ettiğin için sabırsızlık geliyor. Çünkü bugünden evvel bütün hastalık zamanının maddîsi gitmekle, elemi de beraber gitmiş; kendindeki sevâbı ve zevâlindeki lezzet kalmış. Sana kâr ve sürûr vermek lâzım gelirken, onları

Elem: Acı, ağrı, dert, sıkıntı.

Lezzet-i mâneviye: Mânevî lezzet.

Lezzet-i ruhiye: Mânevî lezzet.

Sürûr: Sevinç, neşe.

Teessür: Üzülmek.

Tevehhüm etmek: Kuruntuya düşme, zannetme.

Zevâl: Bitme, sona erme.

düşünüp müteellim olmak ve sabırsızlık etmek dîvâneliktir. Gelecek günler daha gelmemişler. Onları şimdiden düşünüp, yok bir günde, yok olan bir hastalıktan, yok olan bir elemden tevehhüm ile düşünüp müteellim olmak, sabırsızlık göstermekle, üç mertebe "yok, yok"a vücud rengi vermek, dîvânelik değil de nedir?

Madem bu saatten evvelki hastalık zamanları ise sürûr veriyor. Ve madem yine bu saatten sonraki zaman mâdum, hastalık mâdum, elem mâdumdur. Sen, Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği bütün sabır kuvvetini böyle sağa sola dağıtma; bu saatteki eleme karşı tahşid et; "Yâ Sabûr!" de, dayan.

Dîvânelik: Delilik, aptallık.

Mâdum: Yok, mevcut olmayan.

Müteellim: Acı ve elem duyan.

Tahşid etmek: Yığmak, biriktirmek.

On İkinci Deva

Ey hastalık sebebiyle ibadet ve evrâdından mahrum kalan ve o mahrumiyetten teessüf eden hasta! Bil ki, hadîsçe sâbittir ki, "Müttaki bir mümin, hastalık sebebiyle yapamadığı daimî virdinin sevâbını, hastalık zamanında yine kazanır."[1] Farzı, mümkün olduğu kadar yerine getiren bir hasta, sabır ve tevekkül ile ve farzlarını yerine getirmekle o ağır hastalık zamanında sâir sünnetlerin yerini, hem hâlis bir sûrette,

---

[1] Buhârî, *cihâd* 134; Ebû Dâvûd, *cenâiz* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/410, 418.

Daimî: Sürekli, devamlı.

Evrâd: Belirli zamanlarda yapılan zikir ve ibadetler.

Müttaki: Takva sahibi, dindar.

Sâir: Diğer, başka.

Teessüf: Üzülme, kederlenme.

Tevekkül: Allah'a dayanıp güvenmek.

Vird: Belirli zamanlarda devamlı olarak yapılan zikir ve ibadet.

hastalık tutar. Hem hastalık, insandaki aczini, zaafını ihsâs eder. O aczin lisânıyla ve zaafın diliyle hâlen ve kâlen bir dua ettirir. Cenâb-ı Hak, insana hadsiz bir acz ve nihayetsiz bir zaaf vermiş,[1] tâ ki daimî bir sûrette dergâh-ı ilâhîye ilticâ edip niyaz etsin, dua etsin.

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَآؤُكُمْ[2] yani

---

1 İnsanın hadsiz bir acz ve nihayetsiz bir zaaf içinde olmasıyla ilgili bkz.: Nisâ sûresi, 4/28; Fâtır sûresi, 35/15; Muhammed sûresi, 47/38; Rûm sûresi, 30/54; Enfâl sûresi, 8/66.

2 Furkan sûresi, 25/77.

Acz: Kuvvetsizlik, güçsüzlük.

Dergâh-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın huzuru.

Hadsiz: Sınırsız, sonsuz.

Hâlen: Hâl, durum ifadesiyle.

İhsâs etmek: Hissettirmek.

İltica etmek: Sığınmak.

Kâlen: Söyleyerek, söylemek suretiyle.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, dua.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

"Eğer duânız olmazsa ne ehemmiyetiniz var!" Âyetin sırrıyla insanın hikmet-i hilkati ve sebeb-i kıymeti olan samimî dua ve niyazın bir sebebi hastalık olduğundan, bu nokta-yı nazardan şekvâ değil, Allah'a şükür etmek ve hastalığın açtığı dua musluğunu, âfiyeti kesbetmekle kapamamak gerektir.

On Üçüncü Deva

Ey hastalıktan şekvâ eden bîçâre adam! Hastalık, bazılara ehemmiyetli bir definedir, gayet kıymettar bir hediye-i ilâhiyedir.

Bîçâre: Çaresiz.
Ehemmiyet: Önem.
Hediye-i ilâhiye: Cenâb-ı Hak'tan gelen hediye.
Hikmet-i hilkat: Yaratılışın hikmeti.
Kıymettar: Kıymetli, değerli.
Nokta-yı nazar: Bakış açısı.
Sebeb-i kıymet: Değerli olma sebebi.
Şekvâ: Şikâyet, sızlanma.

Her hasta, kendi hastalığını o nev'iden tasavvur edebilir.

Madem ecel vakti muayyen değil; Cenâb-ı Hak, insanı yeis-i mutlak ve gaflet-i mutlaktan kurtarmak için, havf u recâ ortasında ve hem dünya ve hem âhireti muhafaza etmek noktasında tutmak için, hikmetiyle eceli gizlemiş. Madem her vakit ecel gelebilir;[1] eğer insanı gaflet içinde yakalasa, ebedî hayatına çok zarar verebilir. Hastalık gafleti dağıtır, âhireti düşündürür,

---

1 "Hiç kimse nerede öleceğini de bilemez." (Lokman sûresi, 31/34), Ayrıca ölümün her an gelebileceğine dair bkz.: İsrâ sûresi, 17/68, A'râf sûresi, 7/4, 97.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Gaflet-i mutlak: Tam bir dikkatsizlik.

Havf: Korku.

Muayyen: Belirli.

Reca: Ümit.

Tasavvur etmek: Zihinde şekillendirmek, tasarlamak.

Yeis-i mutlak: Tam ümitsizlik.

ölümü tahattur ettirir, öylece hazırlanır. Bazı öyle bir kazancı olur ki; yirmi senede kazanamadığı bir mertebeyi yirmi günde kazanıyor.

Ezcümle, arkadaşlarımızdan –Allah rahmet etsin– iki genç vardı. Biri İlamalı Sabri, diğeri İslâmköylü Vezirzade Mustafa. Bu iki zât, talebelerim içinde kalemsiz oldukları hâlde, samimiyette ve iman hizmetinde en ileri safta olduklarını hayretle görüyordum. Hikmetini bilmedim. Vefatlarından sonra anladım ki; her ikisinde de ehemmiyetli bir hastalık vardı. O hastalık irşâdıyla, sâir gafil ve ferâizi terk eden gençlere bedel, en mühim bir takvâ ve en kıymettar bir hizmette ve âhirete

---

Ferâiz: Farzlar.

İrşad: Doğru yolu göstermek.

Sair: Diğer, başka.

Tahattur: Akla gelme, hatırlama.

nâfi' bir vaziyette bulundular. İnşâallah iki senelik hastalık zahmeti, milyonlar sene hayat-ı ebediyenin saâdetine medâr oldu. Ben onların sıhhati için bazı ettiğim duayı, şimdi anlıyorum, dünya itibârıyla beddua olmuş. İnşâallah o duam, sıhhat-i uhreviye için kabul olunmuştur.

İşte bu iki zât, benim itikadımca, on senelik bir takvâ ile elde edilecek bir kazanç kadar bir kâr buldular. Eğer ikisi, bir kısım gençler gibi sıhhat ve gençliğine güvenip, gaflet ve sefâhete atılsaydılar; ölüm de onları tarassud edip tam günahlarının

---

Hayat-ı ebediye: Sonsuz hayat, âhiret.
İtikad: İnanmak.
Medâr: Sebep, vesile.
Nâfi': Faydalı.
Saadet: Mutluluk.
Sıhhat-i uhreviye: Uhrevî fayda, sıhhat ve selâmet.
Takvâ: Allah'a saygı göstererek zarar verecek şeylerden sakınmak.
Tarassud etmek: Gözetlemek.

pislikleri içinde yakalasaydı; o nurlar definesi yerine, kabirlerini akrepler ve yılanlar yuvası yapacaklardı.

Madem hastalıkların böyle menfaati var; ondan şekvâ değil, tevekkül, sabır ile, belki şükredip, rahmet-i ilâhiyeye itimâd etmektir.

On Dördüncü Deva

Ey gözüne perde gelen hasta! Eğer ehl-i imanın gözüne gelen perdenin altında nasıl bir nur ve mânevî bir göz olduğunu bilsen "Yüz bin şükür Rabb-i Rahîmime!"

Ehl-i iman: Müminler.

İtimad etmek: Güvenmek.

Mânevî: Ruhanî, mânâya ait olan, mâddî olmayan.

Rabb-i Rahîm: Sonsuz merhamet ve ihsan sahibi ve her şeyi terbiye eden Allah (c.c.).

Rahmet-i ilâhiye: İlâhî rahmet.

Şekvâ: Şikâyet etme, sızlanma.

Tevekkül: Allah'a dayanıp güvenmek.

dersin. Bu merhemi izah için bir hâdise söyleyeceğim. Şöyle ki:

Bana sekiz sene kemâl-i sadâkatle hiç gücendirmeden hizmet eden Barlalı Süleyman'ın halasının, bir vakit gözü kapandı. O sâliha kadın, bana karşı haddimden yüz derece fazla hüsn-ü zan ederek, "Gözümün açılması için dua et." diyerek, câmi kapısında beni yakaladı. Ben de, o mübarek ve meczûbe kadının salâhatını duama şefaatçi yapıp, "Yâ Rabbi, onun salâhatı hürmetine onun gözünü aç." diye yalvardım. İkinci gün Burdurlu bir göz hekimi geldi, gözünü açtı. Kırk gün sonra

---

Hâdise: Olay.
Hürmet: Saygı.
Hüsn-ü zan: İyi zan.
Kemâl-i sadakat: Tam bir sadakatle.
Meczûbe: Kendini kaybetmiş kadın.
Salâhat: Dindarlık, iyilik.
Sâliha: Takvâ sahibi, dinî emirlere uyan kadın.

yine gözü kapandı. Ben çok müteessir oldum, çok dua ettim. İnşâallah o dua, âhireti için kabul olmuştur.[1] Yoksa benim o duam, onun hakkında gayet yanlış bir beddua olurdu. Çünkü eceli kırk gün kalmıştı. Kırk gün sonra –Allah rahmet etsin– vefat eyledi.

İşte o merhume, kırk gün Barla'nın hazînane bağlarına rikkatli ihtiyarlık gözüyle bakmasına bedel; kabrinde, cennet bağlarını kırk bin günlerde seyredeceğini kazandı. Çünkü imanı kuvvetli, salâhatı şiddetli idi.

---

[1] Bazı dualara dünyada, bazılarına ise âhirette cevap verileceğine dair bkz.: el-Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* 1/248; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 2/47.

Hazînane: Hüzün veren, kederlendiren.

Merhume: Ölmüş, ölü bayan.

Müteessir: Üzüntülü, mahzun.

Rikkat: İncelik, yufka yüreklilik.

Evet, bir mümin, gözüne perde çekilse ve gözü kapalı kabre girse, derecesine göre, ehl-i kuburdan çok ziyâde o âlem-i nuru temâşâ edebilir. Bu dünyada nasıl çok şeyleri biz görüyoruz, kör olan müminler görmüyorlar. Kabirde o körler, iman ile gitmiş ise, o derece ehl-i kuburdan ziyâde görür. En uzak gösteren dürbünlerle bakar nev'inde, kabrinde derecesine göre cennet bağlarını sinema gibi görüp temâşâ ederler.

İşte böyle gayet nurlu ve toprak altında iken göklerin üstündeki cenneti görecek ve seyredecek bir gözü, bu gözündeki perde altında şükür ile sabır ile bulabilirsin. İşte o perdeyi senin gözünden

---

Âlem-i nur: Âhiret, Cennet.

Ehl-i kubur: Kabirdekiler, ölüler.

Temâşâ etmek: Bakıp seyretme.

kaldıracak, o gözle seni baktıracak göz hekimi, Kur'ân-ı Hakîm'dir.

On Beşinci Deva

Ey âh u enin eden hasta! Hastalığın sûretine bakıp "Âh!" eyleme; mânâsına bak "Oh!" de. Eğer hastalığın mânâsı güzel bir şey olmasa idi, Hâlık-ı Rahîm en sevdiği ibâdına hastalıkları vermezdi. Hâlbuki hadîs-i sahihte vardır ki: أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً اَلْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ –ev kemâ kâl– Yani, "En ziyâde musîbet ve meşakkate giriftâr olanlar, insanların en iyisi,

---

Âh u enin: Ah deyip inlemek, ağlamak.

Giriftar olmak: Tutulmak, yakalanmak.

Hadîs-i sahih: Sahih hadîs.

Hâlık-ı Rahîm: Sonsuz merhamet sahibi Yaratıcı.

İbâd: Kullar.

Kur'ân-ı Hakîm: Her şeyi yerli yerince açıklayan Kur'ân.

Meşakkat: Sıkıntı, zahmet, zorluk.

en kâmilleridirler."[1] Başta Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*, enbiyâlar, sonra evliyâlar ve sonra ehl-i salâhat çektikleri hastalıklara birer ibadet-i hâlisa, birer hediye-i rahmâniye nazarıyla bakmışlar; sabır içinde şükretmişler. Hâlık-ı Rahîm'in rahmetinden gelen bir ameliyat-ı cerrahiye nev'inden görmüşler.

Sen ey âh u fizar eden hasta! Bu nuranî

---

[1] Tirmizî, *zühd* 57; İbni Mâce, *fiten* 23; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/172, 173, 180, 185; 6/369.

Âh u fizar: Ah deyip inlemek, ağlamak.

Ameliyat-ı cerrahiye: Cerrahî operasyon.

Ehl-i salâhat: Salih kimseler, takvâ sahipleri.

Enbiyâ: Nebîler, peygamberler.

Evliyâ: Veliler, Allah dostları.

Hediye-i rahmâniye: Rahman olan Cenâb-ı Hakk'ın hediyesi.

İbadet-i hâlisa: Sırf Allah rızası için yapılan ibadet.

Kâmil: Olgun, mükemmel.

Nazar: Bakma, bakış.

Nuranî: Nurlu.

kâfileye iltihak etmek istersen, sabır içinde şükret. Yoksa şekvâ etsen, onlar seni kâfilelerine almayacaklar. Ehl-i gafletin çukurlarına düşersin. Karanlıklı bir yolda gideceksin.

Evet hastalıkların bir kısmı var ki; eğer ölümle neticelense, mânevî şehid hükmünde şehâdet gibi bir velâyet derecesine sebebiyet verir. Ezcümle çocuk doğurmaktan gelen hastalıklar[1](Hâşiye) *ve karın sancısıyla, gark ve hark ve taun ile vefat eden, şehid-i mânevî olduğu*

---

1 (Hâşiye) Bu hastalığın mânevî şehâdeti kazandırması, lohusa zamanı olan kırk güne kadardır.

Ehl-i gaflet: Gafil, gerçeklerden habersiz kimseler.

Ezcümle: Başlıca, kısaca.

Gark: Boğulma, batma.

Hark: Yanma.

İltihak etmek: Karışmak, kavuşmak.

Mânevî: Ruhanî, mânâya ait olan, mâddî olmayan.

Şehâdet: Şehitlik.

Şehid-i mânevî: Mânevî olarak şehid sayılan.

Taun: Veba hastalığı.

gibi, çok mübarek hastalıklar var ki, velâyet derecesini ölümle kazandırır.[1] *Hem hastalık, dünya aşkını ve alâkasını hafifleştirdiğinden, vefat ile dünyadan, ehl-i dünya için gayet elîm ve acı olan müfârakatı tahfif eder; bazen de sevdirir.*

On Altıncı Deva

Ey sıkıntıdan şekvâ eden hasta! Hastalık, hayat-ı içtimâiye-i insâniyede en mühim

---

[1] Şehadete vesile olan hastalık ve musibetler için bkz.: Buhârî, *ezân* 32, *cihâd* 30; Müslim, *imâre* 164; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/324, 533, 5/446; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/503.

Ehl-i dünya: Dünyaya dalıp ahireti düşünmeyenler.

Elîm: Keder ve üzüntü verici.

Hayat-ı içtimâiye-i insaniye: Sosyal, toplumsal hayat.

Müfârakat: Ayrılık.

Tahfif: Hafifletme, yükünü azaltma.

ve gayet güzel olan hürmet ve merhameti telkin eder. Çünkü insanı vahşete ve merhametsizliğe sevk eden istiğnâdan kurtarıyor. Çünkü إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغٰى ۞ أَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰى[1] sırrıyla, sıhhat ve âfiyetten gelen istiğnâda bulunan bir nefs-i emmâre, şâyan-ı hürmet çok uhuvvetlere karşı hürmeti hissetmez. Ve şâyan-ı merhamet ve şefkat olan musîbetzedelere ve

---

[1] "Hayır! Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan kendisini ihtiyaçsız zannetti diye azar." (Alak sûresi, 96/6-7)

Hürmet: Saygı.

İstiğnâ: İhtiyaç duymama.

Musîbetzede: Musîbete, felâkete, belâya uğramış kimse.

Nefs-i emmâre: İnsana sürekli kötülükleri emreden nefis.

Şâyan-ı hürmet: Saygı değer.

Şâyan-ı merhamet: Merhamete lâyık.

Telkin etmek: Fikir aşılama.

Uhuvvet: Kardeşlik, samimî dostluk.

hastalıklılara merhameti duymaz. Ne vakit hasta olsa, o hastalıkta aczini ve fakrını anlar, lâyık-ı hürmet olan ihvanlarına ihtiram eder. Ziyaretine gelen veya ona yardım eden mümin kardeşlerine karşı hürmeti hisseder. Ve rikkat-i cinsiyeden gelen şefkat-i insaniye ve en mühim bir haslet-i İslâmiye olan musîbetzedelere karşı merhameti hissedip, onları nefsine kıyas ederek, onlara tam mânâsıyla acır, şefkat eder, elinden gelse muâvenet eder, hiç

Acz: Kuvvetsizlik, güçsüzlük.

Fakr: Fakirlik, muhtaç olma.

Haslet-i İslâmiye: İslâm'a ait bir meziyet.

Hürmet: Saygı.

İhtiram: Hürmet, saygı.

İhvan: Kardeşler, sadık arkadaşlar.

Lâyık-ı hürmet: Saygıya değer.

Muâvenet: Yardım, yardım etme.

Rikkat-i cinsiye: İnsanın kendi cinsine duyduğu acıma hissi.

Şefkat-i insaniye: İnsana ait şefkat hissi.

olmazsa dua eder, hiç olmazsa –şer'an sünnet olan– keyfini sormak için ziyaretine gider, sevap kazanır.[1]

On Yedinci Deva

Ey hastalık vasıtasıyla hayrat yapamamaktan şekvâ eden hasta! Şükret, hayrâtın en hâlisinin kapısını sana açan, hastalıktır. *Hastalık mütemâdiyen hastaya ve lillâh için hastaya bakıcılara sevâp*

---

[1] Hasta ziyaretinin kişiye sevâb kazandıracağına dair bkz.: Müslim, *birr* 40; Ebû Dâvûd, *cenâiz* 7; Tirmizî, *cenâiz* 2, *birr* 64; İbni Mâce, *cenâiz* 1, 2.

Hâlis: İhlâslı, samimî.

Hayrât: Hayır ve iyilikler.

Lillâh: Yalnızca Allah için.

Mütemadiyen: Sürekli olarak, aralıksız.

Sünnet: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) üstün söz, hâl, davranış ve buyrukları.

Şekvâ: Şikâyet etme, sızlanma.

Şer'an: Dinî bakımdan.

kazandırmakla beraber,[1] *duanın makbuliyetine en mühim bir vesîledir.*

Evet hastalara bakmak ehl-i iman için mühim sevâbı vardır. Hastaların keyfini sormak, fakat hastayı sıkmamak şartıyla ziyaret etmek, sünnet-i seniyyedir;[2] keffaretü'z-zünûb olur. Hadîste vardır ki:

---

[1] Hastalığın keffâretüz-zünûb olması ve hastaya sevâp kazandırması hakkında bkz: Buhârî, *merdâ* 1, 14; Müslim, *birr* 45-53; Tirmizî, *zühd* 57; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/440.

[2] Peygamber Efendimiz'in *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* hastaları ziyaret edip onlar için dua etmesi, moral vermesi ve hasta ziyaretine teşvik etmesiyle alakalı bkz.: Buhârî, *ilim* 39, *cizye* 6, *merdâ* 4, 5, 9-11, 17; Müslim, *selâm* 47, *birr* 39-43.

Ehl-i iman: Müminler.

Hadîs: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) üstün söz, hâl, davranış ve buyrukları.

Keffaretü'z-zünûb: Günahların affına vesile olan yükümlülükler.

Makbuliyet: Makbul olma, takdir edilme.

Sünnet-i seniyye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) üstün söz, hâl, davranış ve buyrukları.

"Hastaların duasını alınız, onların duası makbuldür."[1]

Bâhusus hasta, akrabadan olsa, hususan peder ve vâlide olsa, onlara hizmet mühim bir ibadettir, mühim bir sevâptır. Hastaların kalbini hoşnud etmek, teselli vermek, mühim bir sadaka hükmüne geçer. Bahtiyardır o evlâd ki; peder ve vâlidesinin hastalık zamanında, onların seriü't-teessür olan kalblerini memnun edip hayır dualarını alır.

---

[1] Hasta duasının meleklerin duası derecesinde olmasıyla ilgili bkz.: İbni Mâce, *cenâiz* 1; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/541.

Bahtiyar: İyi talihli, mutlu.

Bâhusus: Bilhassa, özellikle.

Hususan: Özellikle, bilhassa.

Makbul: İtibar gören, beğenilen.

Peder: Baba.

Seriü't-teessür: Çabuk etkilenen.

Vâlide: Anne.

Evet hayat-ı içtimâiyede en muhterem bir hakikat olan peder ve vâlidesinin şefkatlerine mukâbil, hastalıkları zamanında kemâl-i hürmet ve şefkat-i ferzendâne ile mukâbele eden o iyi evlâdın vaziyetini ve insaniyetin ulviyetini gösteren o vefadar levhaya karşı, hattâ melâikeler dahi "Mâşâallah, Bârekâllah" deyip alkışlıyorlar.

Evet hastalık zamanında, hastalık elemini hiçe indirecek gayet hoş ve ferahlı, etrafında tezâhür eden şefkatlerden ve

---

Bârekâllah: Allah kutlu ve bereketli kılsın!.

Hayat-ı içtimaiye: Toplum hayatı.

İnsâniyet: İnsanlık.

Kemâl-i hürmet: Mükemmel bir saygı.

Mâşâallah: Allah ne güzel dilemiş ve yaratmış.

Mukabele: Karşılık verme.

Mukabil: Karşılık.

Şefkat-i ferzendane: Evlada duyulan şefkat.

Tezahür etmek: Ortaya çıkmak, görünmek.

Ulviyet: Yücelik, yüksekliik.

Vefadâr: Vefalı, dost.

acımak ve merhametlerden gelen lezzetler var. *Hastanın duasının makbuliyeti, ehemmiyetli bir meseledir. Ben otuzkırk seneden beri, bendeki kulunç denilen bir hastalıktan şifa için dua ederdim. Ben anladım ki, hastalık dua için verilmiş. Dua ile duayı, yani dua kendi kendini kaldırmadığından anladım ki, duanın neticesi uhrevîdir;*[1(Hâşiye)] *kendisi de bir nevi ibadettir ve hastalık ile aczini anlayıp dergâh-ı ilâhîye ilticâ eder. Onun için otuz senedir şifa duasını*

---

1 (Hâşiye) Evet, bir kısım hastalık, duanın sebeb-i vücudu iken, dua, hastalığın ademine sebep olsa, duanın vücudu kendi ademine sebep olur; bu da olamaz.

Adem: Yokluk.

Dergâh-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın huzuru.

Ehemmiyetli: Mühim, önemli.

İltica etmek: Sığınmak.

Makbuliyet: Makbul olma, takdir edilme.

Sebeb-i vücud: Varlık sebebi.

Uhrevî: Âhirete ait.

ettiğim hâlde, duam zâhirî kabul olmadığından, duayı terk etmek kalbime gelmedi. Zira hastalık, duanın vaktidir; şifa, duanın neticesi değil. Belki Cenâb-ı Hakîm-i Rahîm şifa verse, fazlından verir.

Hem dua, istediğimiz tarzda kabul olmazsa makbul olmadı denilmez. Hâlık-ı Hakîm daha iyi biliyor, menfaatimize hayırlı ne ise onu verir. Bazen dünyaya âit dualarımızı, menfaatimiz için âhiretimize çevirir, öyle kabul eder.

Her ne ise, hastalık sırrıyla hulûsiyet kazanan, hususan zaaf u aczden ve tezellül

---

Fazl: Lütuf, ihsan.
Hâlık-ı Hakîm: Hikmetli Yaratıcı.
Hulûsiyet: Samimiyet, candan dostluk.
Makbul: İtibar gören, beğenilen.
Tezellül: Zillete katlanmak, aşağılanmak, hor ve hakîr olmak.
Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

ve ihtiyaçtan gelen bir dua kabule çok yakındır. Hastalık böyle hâlis bir duanın medârıdır. Hem dindar olan hasta, hem hastaya bakan müminler de bu duadan istifade etmelidirler.

On Sekizinci Deva

Ey şükrü bırakıp şekvâya giren hasta! Şekvâ, bir haktan gelir. Senin bir hakkın zayi olmamış ki şekvâ ediyorsun. Belki senin üstünde hak olan çok şükürler var, yapmadın. Cenâb-ı Hakk'ın hakkını vermeden, haksız bir sûrette hak istiyorsun gibi şekvâ ediyorsun. Sen, kendinden yukarı mertebelerdeki sıhhatli olanlara bakıp şekvâ edemezsin. Belki sen, kendinden sıhhat noktasında aşağı derecelerde bulunan

---

Medâr: Sebep, vesile.

Zayi olmak: Kaybolup gitmek, ziyan olmak.

bîçâre hastalara bakıp şükretmekle mükellefsin.[1] Senin elin kırık ise, kesilmiş ellere bak! Bir gözün yoksa, iki gözü de olmayan âmâlara bak! Allah'a şükret.

Evet, nimette kendinden yukarıya bakıp şekvâ etmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Ve musîbette herkesin hakkı, kendinden musîbet noktasında daha yukarı olanlara bakmaktır ki şükretsin.

Bu sır bazı risalelerde bir temsil ile izah edilmiş. İcmâli şudur ki:

Bir zât, bir bîçâreyi, bir minarenin başına çıkarıyor. Minarenin her basamağında ayrı ayrı birer ihsân, birer hediye veriyor.

---

[1] Bkz.: Müslim, *zühd* 9; Tirmizî, *kıyâmet* 58; İbni Mâce, *zühd* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/254,481; İbni Hibbân, *es-Sahîh,* 2/490.

İcmal: Öz, özet.
İhsân: İyilik, lütuf.
Mükellef: Yükümlü.
Temsil: Misal, örnek.

Tam minarenin başında da en büyük bir hediyeyi veriyor. O mütenevvi hediyelere karşı ondan teşekkür ve minnettarlık istediği hâlde; o hırçın adam, bütün o basamaklarda gördüğü hediyeleri unutup veyahut hiçe sayıp şükretmeyerek yukarıya bakar. "Keşke bu minare daha uzun olsaydı, daha yukarıya çıksaydım, ne için o dağ gibi veyahut öteki minare gibi çok yüksek değil?" deyip şekvâya başlarsa, ne kadar bir küfrân-ı nimettir, bir haksızlıktır.

Öyle de, bir insan hiçlikten vücuda gelip, taş olmayarak, ağaç olmayıp, hayvan kalmayarak, insan olup, Müslüman olarak, çok zaman sıhhat ve âfiyet görüp, yüksek bir derece-i nimet kazandığı

Derece-i nimet: Nimet derecesi.

Küfrân-ı nimet: Nankörlük.

Minnettarlık: İyilik yapan birisine şükran duyma.

Mütenevvi: Çeşitli.

hâlde, bazı ârızalarla, sıhhat ve âfiyet gibi bazı nimetlere lâyık olmadığı veya sû-i ihtiyarıyla veya sû-i istimâliyle elinden kaçırdığı veyahut eli yetişmediği için şekvâ etmek, sabırsızlık göstermek, "Aman ne yaptım böyle başıma geldi?" diye rubûbiyet-i ilâhiyeyi tenkid etmek gibi bir hâlet; maddî hastalıktan daha musîbetli, mânevî bir hastalıktır. Kırılmış el ile dövüşmek gibi, şikâyetiyle hastalığını ziyâdeleştirir. Âkıl odur ki: اَلَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] sırrıyla teslim olup

---

1 "Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allaha aidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz' derler." (Bakara sûresi, 2/156)

Âkıl: Akıllı kimse.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Musîbet: Belâ, felâket.

Rubûbiyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı yaratıp idare etmesi.

Sû-i ihtiyar: İradeyi kötüye kullanma.

Sû-i istimâl: Bir şeyi kötüye kullanma.

sabretsin; tâ o hastalık, vazifesini bitirsin gitsin.

On Dokuzuncu Deva

Cemîl-i Zülcelâl'in bütün isimleri Esmâü'l-Hüsnâ tâbir-i samedânîsiyle gösteriyor ki,[1] güzeldirler. Mevcûdât içinde en latîf, en güzel, en câmi ayna-yı samediyet de hayattır. Güzelin aynası güzeldir. Güzelin mehâsinlerini gösteren ayna güzelleşir. O aynanın başına o güzelden ne gelse, güzel olduğu gibi; hayatın başına dahi ne gelse,

---

[1] "En güzel isimler Allah'ındır." (A'râf sûresi, 7/180)

Ayna-yı samediyet: Samed sıfatının tecelli ettiği ayna.
Câmi: Geniş, kapsamlı.
Cemil-i Zülcelâl: Yücelik ve lütuf sahibi Hz. Allah.
Esmâü'l-Hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.
Latîf: Güzel, hoş.
Mehâsin: Güzellikler.
Mevcudat: Varlıklar.
Tâbir-i samedânî: Samed olan Allah'a ait ifade.

hakikat noktasında güzeldir. Çünkü güzel olan o Esmâü'l-Hüsnâ'nın güzel nakışlarını gösterir.

Hayat, daimâ sıhhat ve âfiyette yeknesak gitse, nâkıs bir ayna olur. Belki bir cihette adem ve yokluğu ve hiçliği ihsas edip sıkıntı verir. Hayatın kıymetini tenzil eder. Ömrün lezzetini sıkıntıya kalbeder. "Çabuk vaktimi geçireceğim." diye, sıkıntıdan ya sefâhete, ya eğlenceye atılır. Hapis müddeti gibi, kıymettar ömrüne adâvet edip, çabuk öldürüp geçirmek istiyor.

Fakat tahavvülde ve harekette ve ayrı ayrı tavırlar içinde yuvarlanmakta olan

---

İhsas etmek: Hissettirmek.
Kıymettar: Kıymetli, değerli.
Nâkıs: Noksan, eksik.
Sefahet: Eğlence düşkünlüğü, beyinsizlik.
Tahavvül: Değişiklik.
Tenzil etmek: İndirmek, aşağı düşürmek.
Yeknesak: Tekdüze, monoton.

bir hayat, kıymetini ihsas ediyor, ömrün ehemmiyetini ve lezzetini bildiriyor. Meşakkatte ve musîbette dahi olsa, ömrün geçmesini istemiyor. "Aman güneş batmadı, ya gece bitmedi!" diye sıkıntısından "Of!", "Of!" etmiyor.

Evet gayet zengin ve işsiz, istirahat döşeğinde her şeyi mükemmel bir efendiden sor; "Ne hâldesin?" Elbette, "Aman vakit geçmiyor; gel bir şeş-beş oynayalım.", veyahut "Vakti geçirmek için bir eğlence bulalım.", gibi müteellimâne sözleri ondan işiteceksin. Veyahut tûl-ü emelden gelen, bu şeyim eksik, keşke şu işi yapsaydım gibi şekvâları işiteceksin.

Ehemmiyet: Mühim olma, dikkate değer olma, önem.

Meşakkat: Sıkıntı, zahmet, zorluk.

Müteellimâne: Acı duyarak.

Şeş-beş oynamak: Zarla oynanan herhangi bir oyun, tavla.

Tûl-ü emel: Hırs, tamah.

Sen bir musîbetzede veya işçi ve meşakkatli bir hâlde olan bir fakirden sor, "Ne hâldesin?" Aklı başında ise diyecek ki: "Şükürler olsun Rabbime, iyiyim, çalışıyorum. Keşke çabuk güneş gitmeseydi, bu işi de bitirseydim. Vakit çabuk geçiyor, ömür durmuyor gidiyor. Vakıa zahmet çekiyorum, fakat bu da geçer, her şey böyle çabuk geçiyor." diye, mânen ömür ne kadar kıymettar olduğunu, geçmesindeki teessüfle bildiriyor. Demek meşakkat ve çalışmakla, ömrün lezzetini ve hayatın kıymetini anlıyor. İstirahat ve sıhhat ise, ömrü acılaştırıyor ki, geçmesini arzu ediyor.

Ey hasta kardeş! Bil ki, başka risalelerde tafsilâtıyla kat'î bir sûrette isbat edildiği

---

Musîbetzede: Musîbete, felâkete, belâya uğramış kimse.

Tafsilât: Ayrıntılı olarak açıklama.

Teessüf: Üzülme, kederlenme.

Vakıa: Gerçek, gerçi, her ne kadar.

gibi; musîbetlerin, şerlerin, hattâ günahların aslı ve mâyesi ademdir. Adem ise şerdir, karanlıktır. Yeknesak istirahat, sükût, sükûnet, tevakkuf gibi hâletler ademe, hiçliğe yakınlığı içindir ki, ademdeki karanlığı ihsas edip sıkıntı veriyor. Hareket ve tahavvül ise vücuddur, vücudu ihsas eder. Vücud ise hâlis hayırdır, nurdur.

Madem hakikat budur; sendeki hastalık, kıymettar hayatı sâfîleştirmek, kuvvetleştirmek, terakki ettirmek ve vücudundaki sâir cihâzât-ı insaniyeyi o hastalıklı uzvun etrafına muâvenettarâne müteveccih

---

Cihâzât-ı insaniye: İnsandaki maddî ve mânevî cihazlar, organlar.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Muavenettarane: Yardımlaşarak.

Müteveccih: Yönelmiş, yönelen.

Sükûnet: Durgunluk, durma.

Sükût: Susma, konuşmama.

Terakki: Yükselme, ilerleme.

Tevakkuf: Durma, bekleme.

etmek ve Sâni-i Hakîm'in ayrı ayrı isimlerinin nakışlarını göstermek gibi, çok vazifeler için, o hastalık senin vücuduna misafir olarak gönderilmiştir. İnşâallah çabuk vazifesini bitirir gider. Ve âfiyete der ki: "Sen gel, benim yerimde daimî kal, vazifeni gör, bu hâne senindir, âfiyetle kal."

Yirminci Deva

Ey derdine derman arayan hasta! Hastalık iki kısımdır. Bir kısmı hakikî, bir kısmı vehmîdir.

Hakikî kısmı ise, Şâfî-i Hakîm-i Zülcelâl, küre-i arz olan eczâhâne-i kübrâsında,

---

Daimî: Sürekli, devamlı, devam ede gelen.

Eczahane-i kübrâ: En büyük eczane gibi olan dünya.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Sâni-i Hakîm: Her işini yerli yerinde yapan Yaradan.

Şâfi-i Hakîm-i Zülcelâl: Şifa veren hikmetli yüce Allah.

Vehmî: Gerçekte olmayan, fakat olduğu sanılan.

her derde bir devâ istif etmiş.[1] O devalar ise, dertleri isterler. Her derde bir derman halk etmiştir. Tedavi için ilâçları almak, istimâl etmek meşrûdur. Fakat tesiri ve şifayı, Cenâb-ı Hak'tan bilmek gerektir. Dermanı O verdiği gibi, şifayı da O veriyor.

Hâzık mütedeyyin hekimlerin tavsiyelerini tutmak, ehemmiyetli bir ilâçtır. Çünkü ekser hastalıklar sû-i istimâlâttan,

---

[1] Her hastalık için uygun bir ilâcın olduğunu belirten ve tedavi yollarının araştırılmasını tavsiye buyuran hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *tıb* 1; Müslim, *selâm* 69; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/377, 3/335.

Ehemmiyet: Mühim olma, önem.
Ekser: Birçok.
Halketmek: Yaratmak.
Hâzık: İşinin ehli, uzman, mütehassıs.
İstif etmek: Düzenli bir şekilde yığmak, dizmek.
İstimal etmek: Kullanmak.
Meşru: Dine uygun.
Mütedeyyin: Dindar.
Sû-i istimalât: Kötü, yanlış kullanımlar.

perhizsizlikten ve israftan ve hatîattan ve sefâhetten ve dikkatsizlikten geliyor. Mütedeyyin hekim, elbette meşrû bir dairede nasihat eder ve vesâyâda bulunur. Sû-i istimâlâttan, israfâttan men eder, teselli verir. Hasta o vesâyâ ve o teselliye itimâd edip hastalığı hafifleşir, sıkıntı yerinde bir ferahlık verir.

Amma vehmî hastalık kısmı ise; onun en müessir ilâcı, ehemmiyet vermemektir. Ehemmiyet verdikçe o büyür, şişer. Ehemmiyet vermezse küçülür, dağılır. Nasıl ki arılara iliştikçe, insanın başına üşüşürler, aldırmazsan dağılır. Hem karanlıkta gözüne sallanan bir ipten gelen bir

---

Hatiat: Hatalar, kusurlar.

İsrafât: Gereksiz yere harcamalar, israflar.

Müessir: Te'sirli, etkili.

Vesâyâ: Vasiyetler, öğütler.

hayale ehemmiyet verdikçe büyür. Hattâ bazen onu dîvâne gibi kaçırır; ehemmiyet vermezse, âdi bir ipin yılan olmadığını görür, başındaki telâşına güler.

Bu vehmî hastalık çok devam etse, hakikate inkılâp eder. Vehham ve asabî insanlarda fena bir hastalıktır. Habbeyi kubbe yapar; kuvve-i mâneviyesi kırılır. Hususan merhametsiz yarım hekimlere veyahut insafsız doktorlara rast gelse, evhâmını daha ziyade tahrik eder. Zengin ise malı gider; yoksa ya aklı gider veya sıhhati gider.

Âdi: Sıradan.
Asabî: Sinirli, öfkeli.
Dîvâne: Delilik, aptallık.
Habbe: Tane.
Hususan: Özellikle, bilhassa.
Kuvve-i mâneviye: İman kuvveti.
Tahrik etmek: Harekete geçirmek.
Vehham: Çok vehimli, kuruntulu.

Yirmi Birinci Deva

Ey hasta kardeş! Senin hastalığında maddî elem var, fakat o maddî elemin tesirini izâle edecek ehemmiyetli bir mânevî lezzet seni ihâta ediyor. Çünkü peder ve vâliden ve akraban varsa, çoktan beri unuttuğun gayet lezzetli o eski şefkatleri senin etrafında yeniden uyanıp, çocukluk zamanında gördüğün o şirin nazarları yine görmekle beraber; çok gizli perdeli kalan etrafındaki dostluklar, hastalığın câzibesiyle yine sana karşı muhabbettarâne baktıklarından, elbette onlara karşı senin bu maddî elemin pek ucuz düşer. Hem

---

Elem: Acı, ağrı, dert, sıkıntı.

İhata etmek: Kuşatma, kaplamak.

İzale etmek: Ortadan kaldırma, yok etmek.

Muhabbettarâne: Sevecen.

Peder: Baba.

Vâlide: Anne.

sen müftehirâne hizmet ettiğin ve iltifâtlarını kazanmasına çalıştığın zâtlar, hastalığın hükmüyle sana merhametkârâne hizmetkârlık ettiklerinden, efendilerine efendi oldun. Hem insanlardaki rikkat-i cinsiyeyi ve şefkat-i nev'iyeyi kendine celb ettiğinden, hiçten çok yardımcı ahbap ve şefkatli dost buldun. Hem çok meşakkatli hizmetlerden paydos emrini yine hastalıktan aldın, istirahat ediyorsun. Elbette senin cüz'î elemin, bu mânevî lezzetlere karşı seni şekvâya değil, teşekküre sevk etmelidir.

Celbetmek: Kendine çekmek.
Cüz'î: Küçük.
İltifat: Değer verme, takdir etme.
Merhametkârane: Acıyarak, merhamet göstererek.
Müftehirane: İftiharla, övünerek.
Şefkat-i nev'iye: İnsanî şefkat.
Şekvâ: Şikâyet etme, sızlanma.

Yirmi İkinci Deva

Ey nüzûl gibi ağır hastalıklara müptelâ olan kardeş! Evvelâ sana müjde ediyorum ki; mümin için nüzûl mübarek sayılıyor. Bunu çoktan ehl-i velâyetten işitiyordum. Sırrını bilmezdim. Bir sırrı şöyle kalbime geliyor ki:

Ehlullah, Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olmak ve dünyanın azîm mânevî tehlikelerinden kurtulmak ve saâdet-i ebediyeyi temin etmek için, iki esası ihtiyaren takip etmişler:

Azîm: Büyük, ehemmiyetli.
Ehl-i velâyet: Allah dostları, veliler.
Ehlullah: Allah'a adanmış kimseler.
İhtiyaren: İrade ve istekle.
Mübtelâ: Tutulmuş, belâya uğramış.
Nüzûl: Felç.
Saadet-i ebediye: Ebedî mutluluk.
Temin etmek: Sağlamak, bulmak.
Vâsıl olmak: Ulaşmak, kavuşmak.

Birisi: Râbıta-yı mevttir. Yani, dünya fânî olduğu gibi, kendisi de içinde vazifedar fânî bir misafir olduğunu düşünmekle, hayat-ı ebedîsine o sûretle çalışmışlar.

İkincisi: Nefs-i emmârenin ve kör hissiyâtın tehlikelerinden kurtulmak için, çileler ile, riyâzetlerle nefs-i emmârenin öldürülmesine çalışmışlar.

Sizler ey yarı vücudunun sıhhatini kaybeden kardeş! Sen ihtiyarsız, kısa ve kolay ve sebeb-i saâdet olan iki esas sana verilmiş ki; daima senin vücudunun vaziyeti,

---

Fâni: Ölümlü, sonlu.

Hayat-ı ebedî: Sonsuz hayat, âhiret.

Hissiyat: His ve duygular.

İhtiyarsız: İradesiz, arzu etmeksizin, istemeden.

Nefs-i emmâre: İnsana sürekli kötülükleri emreden nefis.

Rabıta-yi mevt: Devamlı ölümü düşünmek.

Riyazet: Nefsi terbiye maksadıyla az gıda ile geçinmek.

Sebeb-i saâdet: Mutluluk sebebi.

Vazifedar: Vazifeli.

dünyanın zevâlini ve insanın fânî olduğunu ihtar ediyor. Daha dünya seni boğamıyor, gaflet senin gözünü kapayamıyor. Ve yarım insan vaziyetinde bir zâta, nefs-i emmâre elbette hevesât-ı rezile ile ve nefsanî müşteheyât ile onu aldatamaz, çabuk o nefsin belâsından kurtulur.

İşte mümin sırr-ı iman ile ve teslimiyet ve tevekkül ile, o ağır nüzûl gibi hastalıktan az bir zamanda, ehl-i velâyetin çileleri gibi istifade edebilir. O vakit o ağır hastalık çok ucuz düşer.

Çile: Tekkelerde kırk gün kırk gece ibadet ederek nefsi terbiye etme ameliyesi.

Ehl-i velâyet: Allah dostları, veliler.

Hevesât-ı rezile: Aşağılık istekler.

İhtar etmek: Hatırlatmak, dikkati çekmek.

Müşteheyât: Nefsin hoşuna giden lezzetli şeyler.

Nefsanî: Nefse hoş gelen.

Sırr-ı iman: İman sırrı, iman hakikati.

Teslimiyet: Teslim olma, boyun eğ me.

Tevekkül: Allah'a dayanıp güvenme.

Zevâl: Bitme, sona erme.

Yirmi Üçüncü Deva

Ey kimsesiz, garib, bîçâre hasta! Hastalığınla beraber kimsesizlik ve gurbet, sana karşı en katı kalbleri rikkate getirirse ve nazar-ı şefkati celb ederse; acaba Kur'ân'ın bütün sûrelerinin başlarında kendini er-Rahmânu'r-Rahîm sıfatıyla bize takdim eden ve bir lem'a-yı şefkatiyle umum yavrulara karşı umum vâlideleri, o hârika şefkatiyle terbiye ettiren[1] ve her baharda bir

---

1 "Cenâb-ı Hak rahmeti yüz parçaya böldü. Bunun doksan dokuz parçasını nezd-i ulûhiyetinde tuttu. Bir tek parçayı da yer yüzüne indirdi. Varlıklar arasındaki merhametin kaynağı işte bu parçadır. ➪

Bîçare: Çaresiz.

Celbetmek: Kendine çekmek.

Er-Rahmânu'r-Rahîm: Sonsuz merhamet sahibi olduğu gibi, bu rahmetiyle muamele eden Zat.

Lem'a: Parıltı.

Nazar-ı şefkat: Şefkatli bakış.

Rikkat: Acıma, incelik, yumuşaklık.

Umum: Bütün, hep.

cilve-i rahmetiyle zemin yüzünü nimetlerle dolduran ve ebedî bir hayattaki cennet, bütün mehâsiniyle bir cilve-i rahmeti olan senin Hâlık-ı Rahîmine iman ile intisabın ve O'nu tanıyıp hastalığın lisân-ı acziyle niyazın, elbette senin bu gurbetteki kimsesizlik hastalığın, her şeye bedel O'nun nazar-ı rahmetini sana celb eder.

Madem O var, sana bakar, sana her şey var. Asıl gurbette, kimsesizlikte kalan

---

➪ Atın yavrusuna basma endişesiyle ayağını kaldırması da bu merhamet sebebiyledir." anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *edeb* 19, *rikak* 19; Müslim, *tevbe* 17; Tirmizî, *deavât* 107-108; İbni Mâce, *zühd* 35.

Cilve-i rahmet: Rahmet tecellisi.

Hâlık-ı Rahîm: Sonsuz merhametli Yaratıcı.

İntisab: Bağlanma, mensub olma.

Lisân-ı acz: Zayıflık ve güçsüzlüğün dili.

Mehâsin: Güzellikler.

Nazar-ı rahmet: Rahmet ve acıma hissiyle bakmak.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, dua.

odur ki; iman ve teslimiyetle O'na intisap etmesin veya intisabına ehemmiyet vermesin.

Yirmi Dördüncü Deva

Ey masum hasta çocuklara ve masum çocuklar hükmünde olan ihtiyarlara hizmet eden hasta bakıcılar! Sizin önünüzde mühim bir ticaret-i uhreviye var. Şevk ve gayret ile o ticareti kazanınız.

Masum çocukların hastalıklarını, o nazik vücudlara bir idman, bir riyâzet ve ileride dünyanın dağdağalarına mukavemet verdirmek için bir şırınga ve bir

---

Dağdağa: Gürültü.
İdman: Alıştırma, beden terbiyesi.
Mukavemet: Dayanmak, karşı koymak.
Riyazet: Nefsi terbiye maksadıyla az gıda ile geçinmek.
Şevk: Şiddetli arzu, neşe, sevinç.
Ticaret-i uhreviye: Ahiret kazancı.

terbiye-i rabbâniye gibi, çocuğun hayat-ı dünyeviyesine âit çok hikmetlerle beraber ve hayat-ı rûhiyesine ve tasaffî-i hayatına medâr olacak büyüklerdeki keffaretü'z-zünûb yerine, mânevî ve ileride veyahut âhirette terakkiyât-ı mâneviyesine medâr şırıngalar nev'indeki hastalıklardan gelen sevâp, peder ve vâlidelerinin defter-i a'mâline, bilhassa sırr-ı şefkatle çocuğun sıhhatini kendi sıhhatine tercih eden vâlidesinin

---

Defter-i a'mâl: Amel defteri.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hayat-ı ruhiye: Ruhî hayat.

Keffaretü'z-zünûb: Günahların affına vesile olan yükümlülükler.

Medâr: Sebep, vesile.

Peder: Baba.

Sırr-ı şefkat: Şefkat sırrı, hakikati.

Tasaffi-i hayat: Hayatın temizleşmesi, saflaşması.

Terakkiyat-ı maneviye: Mânevî yükseliş, ilerleme.

Terbiye-i rabbaniye: İlâhî eğitim.

Valide: Anne.

sayfa-yı hasenâtına girdiği, ehl-i hakikatçe sâbittir.

İhtiyarlara bakmak ise; hem azîm-sevâp almakla beraber, o ihtiyarların ve bilhassa peder ve vâlide ise, dualarını almak ve kalblerini hoşnud etmek ve vefakârâne hizmet etmek,[1] *hem bu dünyadaki saâdete,*[2] *hem âhiretin*

---

[1] Anne-baba hakkına tam riayet etmek ve onlara en iyi şekilde muamelede bulunmak gerektiği hususunda bkz.: Buhârî, edeb 1-6; Müslim, birr 1-6, 9, 10.

[2] Büyüklerin hayır ve bereket vesilesi olacağına dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 9/16; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/463; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/477.

Azîm: Büyük.

Ehl-i hakikat: Hakikat ehli.

Sahife-i hasenat: İyiliklerin melekler tarafından yazıldığı sayfa.

Vefakârane: Vefalı, vefa göstererek.

saâdetine[1] *medâr olduğu rivâyât-ı sahiha ile ve çok vukûât-ı tarihiye ile sâbittir. İhtiyar peder ve vâlidesine tam itaat eden bahtiyar bir veled, evlâdından aynı vaziyeti gördüğü gibi; bedbaht bir veled eğer ebeveynini rencide etse, azâb-ı uhrevîden başka, dünyada çok felâketlerle cezasını gördüğü, çok vukûatla sabittir.*[2]

---

1 Kişinin anne-babasına yaşlılıkları zamanında bakmasıyla cenneti kazanabileceğine dair bkz.: Müslim, *birr* 9; Tirmizî, *deavât* 110.

2 Bkz.: "Anne babasına lânetler okuyup rencide eden kimseye Allah lânet eder." Müslim, *edâhî* 45; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/118, 152.

Azab-ı uhrevî: Âhiret azabı.

Bedbaht: Bahtsız, talihsiz, mahrum.

Ebeveyn: Anne-baba.

Rencide etmek: Kalbini kırmak, incitmek, kırmak.

Rivâyât-ı sahiha: Sahih rivâyetler.

Vukuât: Olaylar, olup bitmiş şeyler.

Vukuât-ı tarihiye: Tarihî olaylar.

Evet ihtiyarlara, masumlara, yalnız akrabasına bakmak değil; belki ehl-i iman –madem sırr-ı imanla uhuvvet-i hakikiye var– onlara rast gelse, muhterem hasta ihtiyar ona muhtaç olsa, ruh u canla ona hizmet etmek İslâmiyet'in muktezâsıdır.

Yirmi Beşinci Deva

Ey hasta kardeşler! Siz gayet nâfi' ve her derde deva ve hakikî lezzetli kudsî bir tiryak isterseniz, imanınızı inkişâf ettiriniz. Yani tevbe ve istiğfar ile ve

---

Ehl-i iman: Müminler.
İnkişaf etmek: Ortaya çıkmak.
Kudsî: Kutsal, yüce.
Muktezâ: İcab eden, lüzum, gerek.
Nafi': Faydalı.
Ruh u canla: Bütün samimiyetiyle, içinden gelerek.
Sırr-ı iman: İman sırrı, iman hakikati.
Tiryak: İlâç.
Uhuvvet-i hakikî: Gerçek kardeşlik.

namaz ve ubûdiyetle, o tiryak-ı kudsî olan imanı ve imandan gelen ilâcı istimâl ediniz.

Evet, dünyaya muhabbet ve alâka yüzünden güyâ âdetâ ehl-i gafletin dünya gibi büyük, hasta, mânevî bir vücudu vardır. İman ise, o dünya gibi zevâl ve firak darbelerine, yara ve bere içinde olan o mânevî vücuduna birden şifa verip; yaralardan kurtarıp, hakikî şifa verdiğini pek çok risalelerde kat'î isbat etmişiz. Başınızı ağrıtmamak için kısa kesiyorum.

İman ilâcı ise, ferâizi mümkün oldukça yerine getirmekle tesirini gösteriyor.

Ehl-i gaflet: Gafil, gerçeklerden habersiz kimseler.
Ferâiz: Farzlar.
Firak: Ayrılık.
İstimal etmek: Kullanmak.
Kat'î: Kesin, şüphesiz.
Tiryak-ı kudsî: Mukaddes, mânevî ilâç.
Ubûdiyet: Kulluk.
Zevâl: Bitme, sona erme.

Gaflet ve sefâhet ve hevesât-ı nefsaniye ve lehviyat-ı gayr-i meşrûa, o tiryakın tesirini men eder. Hastalık madem gafleti kaldırıyor, iştihayı kesiyor, gayr-i meşrû keyiflere gitmeye mâni oluyor; ondan istifade ediniz. Hakikî imanın kudsî ilâçlarından ve nurlarından tevbe ve istiğfar ile, dua ve niyaz ile istimâl ediniz.

Cenâb-ı Hak sizlere şifa versin, hastalıklarınızı keffaretü'z-zünûb yapsın, âmîn, âmîn, âmîn…

Gayr-i meşrû: Meşrû olmayan, haksız.

Hevesât-ı nefsaniye: Nefsin gelip geçici istek ve arzuları.

İştiha: İştah, yemek yeme isteği.

Lehviyat-ı gayr-i meşrûa: Dinin müsaade etmediği eğlenceler, oyunlar.

Sefahet: Eğlence düşkünlüğü, beyinsizlik.

Tiryak: İlâç.

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[1]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[2]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ طِبِّ الْقُلُوبِ وَدَوَائِهَا وَعَافِيَةِ الْأَبْدَانِ وَشِفَائِهَا وَنُورِ الْأَبْصَارِ وَضِيَائِهَا وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ[3]

---

1 "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43)

2 "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

3 Allahım! Kalblerin derman ve devâsı, bedenlerin âfiyet ve şifası, gözlerin nur ve ziyası olan Efendimiz Muhammed'e *(sallallâhu aleyhi ve sellem),* âl ve ashabına salât ve selâm et.

On Yedinci Mektup

Yirmi Beşinci Lem'a'nın Zeyli

Çocuk Tâziyenâmesi

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[2]

Aziz, âhiret kardeşim Hâfız Hâlid Efendi,

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۞ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[3]

---

1 Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

2 "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

3 "... Sen sabredenleri müjdele! Sabırlılar o kimselerdir

Tâziyenâme: Başsağlığı mektubu.

Kardeşim! Çocuğun vefatı beni müteessir etti. Fakat اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ[1] *kazaya rıza, kadere teslim, İslâmiyet'in bir şiârıdır.* Cenâb-ı Hak sizlere sabr-ı cemîl versin. Merhumu da, size zahîre-i âhiret ve şefaatçi yapsın. Size ve sizin gibi müttakî müminlere büyük bir müjde ve hakikî bir teselli gösterecek "Beş Nokta"yı beyan ederiz.

---

ki başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz.' derler." (Bakara sûresi, 2/155-156).

1 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

Kaza: Nasıl olacağı ezelde, Allah (c.c.) tarafından takdir olunan şeylerin günü gelince gerçekleşmesi.

Müteessir etmek: Etkilemek, üzmek.

Müttakî: Takvâ sahibi.

Sabr-ı cemil: Güzelce, şikâyet etmeden sabretme.

Şiâr: Ayırt edici özellik, alâmet.

Zahîre-i âhiret: Âhiret azığı.

Birinci Nokta

Kur'ân-ı Hakîm'de [1] وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ sırrı ve meâli şudur ki:

Müminlerin kable'l-bülûğ vefat eden evlâtları; cennette ebedî, sevimli, cennete lâyık bir surette daimî çocuk kalacaklarını.. ve cennete giden peder ve vâlidelerinin kucaklarında ebedî medar-ı sürûrları olacaklarını.. ve çocuk sevmek ve evlât okşamak gibi en latîf bir zevki, ebeveynine temine medar olacaklarını.. ve her bir lezzetli şeyin cennette bulunduğunu.. "Cennet tenasül yeri olmadığından, evlât

---

1 "Ebedîliğe ermiş çocuklar" (Vâkıa sûresi, 56/17; Dehr sûresi, 76/19)

Ebeveyn: Anne-baba.

Kable'l-bülûğ: Ergenlikten önce.

Latîf: Hoş, güzel.

Medâr: Sebep, vesile.

Medar-ı sürûr: Sevinç vesilesi, kaynağı.

Tenasül: Çoğalma, üreme, nesil artışı.

muhabbeti ve okşaması olmadığını" diyenlerin hükümleri hakikat olmadığını.. hem dünyada on senelik kısa bir zamanda teellümâtla karışık evlât sevmesine ve okşamasına bedel sâfî, elemsiz, milyonlar sene, ebedî evlât sevmesini ve okşamasını kazanmak, ehl-i imanın en büyük bir medar-ı saadeti olduğunu şu âyet-i kerîme وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ cümlesiyle işaret ediyor ve müjde veriyor.

İkinci Nokta

Bir zaman, bir zât, bir zindanda bulunuyor. Sevimli bir çocuğu yanına gönderilmiş. O bîçâre mahpus, hem kendi elemini çekiyor, hem veledinin istirahatini temin

---

Ehl-i iman: İman sahipleri, müminler.

Medar-ı saâdet: Mutluluk vesilesi, kaynağı.

Teellümât: Elem duymalar, acılar.

edemediği için, onun zahmetiyle müteellim oluyordu. Sonra, merhametkâr hâkim ona bir adam gönderir, der ki:

"Şu çocuk çendan senin evlâdındır. Fakat benim raiyetim ve milletimdir. Onu ben alacağım, güzel bir sarayda beslettireceğim."

O adam ağlar, sızlar:

"Benim medar-ı tesellim olan evlâdımı vermeyeceğim." der.

Ona arkadaşları der ki:

"Senin teessürâtın mânâsızdır. Eğer sen çocuğa acıyorsan, çocuk şu mülevves,

---

Çendan: Gerçi.
Medar-ı teselli: Teselli sebebi, kaynağı.
Merhametkâr: Merhametli.
Mülevves: Kirli, pis.
Müteellim: Elem duyan, üzülen.
Raiyet: Halk.
Teessürât: Üzüntüler, kederler.

ufûnetli, sıkıntılı zindana bedel; ferahlı, saadetli bir saraya gidecek. Eğer sen nefsin için müteessir oluyorsan, menfaatini arıyorsan, çocuk burada kalsa, muvakkaten şüpheli bir menfaatinle beraber, çocuğun meşakkatlerinden çok sıkıntı ve elem çekmek var. Eğer oraya gitse, sana bin menfaati var. Çünkü padişahın merhametini celbe sebep olur, sana şefaatçi hükmüne geçer. Padişah, onu seninle görüştürmek arzu edecek. Elbette görüşmek için onu zindana göndermeyecek, belki seni zindandan çıkarıp o saraya celbedecek, çocukla görüştürecek. Şu şartla ki, padişaha emniyetin ve itaatin varsa..."

Celbetmek: Kendine çekmek.

Elîm: Elem veren, üzücü.

Meşakkat: Zahmet, sıkıntı, zorluk.

Muvakkaten: Belli bir süre için, geçici olarak.

Müteessir: Etkilenmiş, üzülmüş.

Ufûnet: Çürüme, bozulup kokma.

İşte şu temsil gibi, aziz kardeşim, senin gibi müminlerin evlâdı vefat ettikleri vakit şöyle düşünmeli:

Şu veled masumdur, onun Hâlık'ı dahi Rahîm ve Kerîm'dir. Benim nâkıs terbiye ve şefkatime bedel, gayet kâmil olan inâyet ve rahmetine aldı. Dünyanın elemli, musibetli, meşakkatli zindanından çıkarıp Cennetü'l-Firdevs'ine gönderdi. O çocuğa ne mutlu! Şu dünyada kalsaydı, kim bilir ne şekle girerdi?

Cennetü'l-Firdevs: Firdevs Cenneti. Cenneti bir piramit gibi farzedersek, bütün cennet mertebelerinin birlikte müşâhede edileceği cennetin en yüksek yeri, zirvesi.

Hâlık: Hz. Yaradan, Allah.

Kâmil: Eksiksiz, noksansız.

Kerîm: Yarattıklarına, daima, hesapsız, bol bol veren, Hz. Allah.

Meşakkat: Zahmet, sıkıntı, zorluk.

Nâkıs: Eksik, yarım.

Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden, onları gözeten Hz. Allah.

Onun için ben ona acımıyorum, bahtiyar biliyorum. Kaldı ki, kendi nefsime ait menfaati için kendime dahi acımıyorum, elîm müteessir olmuyorum. Çünkü dünyada kalsaydı, on senelik muvakkat elemle karışık bir evlât muhabbeti temin edecekti. Eğer sâlih olsaydı, dünya işinde muktedir olsaydı, belki bana yardım edecekti. Fakat vefatıyla, ebedî cennette on milyon sene bana evlât muhabbetine medar ve saadet-i ebediyeye vesile bir şefaatçi hükmüne geçer. Elbette ve elbette meşkûk, muaccel bir menfaati kaybeden, muhakkak ve müeccel bin menfaati kazanan; elîm

---

Elîm: Elem veren, üzücü.
Medâr: Sebep, vesile.
Meşkûk: Şüpheli.
Muaccel: Öne alınmış, öncelikli.
Müeccel: Sonraya bırakılmış, ertelenmiş.
Müteessir: Etkilenmiş, üzülmüş.

teessürat göstermez, me'yusâne feryat etmez.

Üçüncü Nokta

Vefat eden çocuk, bir Hâlık-ı Rahîm'in mahlûku, memlûkü, abdi ve bütün heyetiyle O'nun masnûu ve O'na ait olarak ebeveyninin bir arkadaşı idi ki; muvakkaten ebeveyninin nezaretine verilmiş. Peder ve vâlideyi ona hizmetkâr etmiş. Ebeveyninin o hizmetlerine mukabil,

---

Abd: Kul.
Ebeveyn: Anne-baba.
Hâlık: Hz. Yaradan, Allah.
Masnû: Eser.
Me'yusâne: Ümitsizce.
Memlûk: Köle.
Mukabil: Karşı, karşılık.
Muvakkaten: Belli bir süre için, geçici olarak.
Peder: Baba.
Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden, onları gözeten Hz. Allah.
Teessürât: Üzüntüler, kederler.
Vâlide: Anne.

muaccel bir ücret olarak lezzetli bir şefkat vermiş.

Şimdi, binden dokuz yüz doksan dokuz hisse sahibi olan o Hâlık-ı Rahîm, mukteza-yı rahmet ve hikmet olarak o çocuğu senin elinden alsa, hizmetine hâtime verse; sûrî bir hisse ile, hakikî bin hisse sahibine karşı şekvâyı andıracak bir tarzda me'yusâne hüzün ve feryad etmek ehl-i imana yakışmaz, belki ehl-i gaflet ve dalâlete yakışıyor.

Ehl-i gaflet ve dalâlet: Hidayetten ayrılan, dinden habersiz, vurdum-duymaz kimseler.

Ehl-i iman: İman sahipleri, müminler.

Hâtime vermek: Son vermek.

Muaccel: Öne alınmış, öncelikli.

Mukteza-yı rahmet ve hikmet: Cenâb-ı Hakk'ın merhametinin ve her şeyi yerli yerince yaratmasının gereği.

Sûrî: Görünüşte olan, görünürdeki.

Şekvâ: Şikayet.

Dördüncü Nokta

Eğer dünya ebedî olsaydı, insan içinde ebedî kalsaydı ve firâk ebedî olsaydı, elîmâne teessürât ve me'yusâne teellümâtın bir manası olurdu. Fakat, madem dünya bir misafirhânedir.. vefat eden çocuk nereye gitmişse siz de, biz de oraya gideceğiz.. ve hem bu vefat ona mahsus değil, umûmî bir caddedir.. hem madem mufârakat dahi ebedî değil; ileride hem berzahta, hem cennette görüşülecektir.. اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ[1] *demeli.. O*

---

[1] Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

Berzah: Kabir.

Elîmâne: Yakıcı, acı verir bir tarzda.

Firak: Ayrılık.

Mufârakat: Ayrılıklar, ayrılmalar.

Teellümât: Elem duymalar, acılar.

Teessürât: Üzüntüler, kederler.

verdi, O aldı.. [1]اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ *sabır ile şükretmeli!*

Beşinci Nokta

Rahmet-i ilâhiyenin en latîf, en güzel, en hoş, en şirin cilvelerinden olan şefkat, bir iksir-i nurânidir. Aşktan çok keskindir. Çabuk Cenâb-ı Hakk'a vusûle vesile olur. Nasıl aşk-ı mecazî ve aşk-ı dünyevî pek çok müşkülâtla aşk-ı hakikîye

---

1 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb* 55, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117)

Aşk-ı dünyevî: Dünyevi, cismânî aşk.

Aşk-ı hakikî: Gerçek, ilâhî aşk.

Aşk-ı mecazî: Fâni ve geçici aşk.

İksir-i nurâni: Nurlu ilâç.

Latîf: Hoş, güzel.

Müşkülât: Müşküller, problemler.

Vusûl: Erme, ulaşma.

inkılâb eder, Cenâb-ı Hakk'ı bulur. Öyle de, şefkat –fakat müşkülâtsız– daha kısa, daha sâfî bir tarzda kalbi Cenâb-ı Hakk'a rabteder.

Gerek peder ve gerek vâlide, veledini bütün dünya gibi severler. Veledi elinden alındığı vakit, eğer bahtiyar ise, hakikî ehl-i iman ise, dünyadan yüzünü çevirir, Mün'im-i Hakikî'yi bulur. Der ki: *"Dünya madem fânidir, değmiyor alâka-yı kalbe..."* Veledi nereye gitmişse oraya karşı bir alâka peydâ eder, büyük mânevî bir hâl kazanır.

Alâka-yı kalb: Kalb ilgisi, bağı.

Ehl-i iman: İman sahipleri, müminler.

İnkılâb etmek: Dönüşmek, değişmek.

Mün'im-i Hakikî: Nimetin asıl sahibi.

Müşkülât: Müşküller, problemler.

Peder: Baba.

Peydâ etmek: Meydana gelmek, oluşmak.

Vâlide: Anne.

Ehl-i gaflet ve dalâlet, şu beş hakikatteki saadet ve müjdeden mahrumdurlar. Onların hâli ne kadar elîm olduğunu şununla kıyas ediniz ki; bir ihtiyar hanım, gayet sevdiği sevimli birtek çocuğunu sekeratta görüp, dünyada tevehhüm-ü ebediyet hükmünce, gaflet veya dalâlet neticesinde mevti, adem ve firâk-ı ebedî tasavvur ettiğinden, yumuşak döşeğine bedel kabrin toprağını düşünüp gaflet veya dalâlet cihetiyle, Erhamü'r-râhimîn'in

---

Adem: Yokluk.

Ehl-i gaflet ve dalâlet: Hidayetten ayrılan, dinden habersiz, vurdumduymaz kimseler.

Elîm: Elem veren, üzücü.

Erhamü'r-râhimîn: Merhametlilerin en merhametlisi Cenâb-ı Hak.

Firâk-ı ebedi: Ebedi ayrılık.

Mevt: Ölüm.

Sekerât: Can çekişme anı, ölüm döşeği.

Tevehhüm-ü ebediyet: Dünyada sonsuz kalacağını zannetme.

cennet-i rahmetini, firdevs-i nimetini düşünmediğinden, ne kadar me'yusâne bir hüzün ve elem çektiğini kıyas edebilirsin.

Fakat vesile-i saadet-i dâreyn olan iman ve İslâmiyet, mümine der ki; şu sekeratta olan çocuğun Hâlık-ı Rahîm'i, onu bu fâni dünyadan çıkarıp cennetine götürecek.. hem sana şefaatçi, hem ebedî bir evlât yapacak. Mufârakat, muvakkattır; merak etme,

---

Firdevs-i nimet: Nimet cenneti.

Hâlık: Hz. Yaradan, Allah.

Me'yusâne: Ümitsizce.

Mufârakat: Ayrılıklar, ayrılmalar.

Muvakkat: Kısa süreli, geçici.

Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden, onları gözeten Hz. Allah.

Sekerât: Can çekişme anı, ölüm döşeği.

Vesile-i saadet-i dâreyn: Dünya ve âhirette mutluluk vesilesi.

اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ[1] ، إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[2] *de, sabret.*

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[3]

Said Nursî

---

1 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

2 "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)

3 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

İkinci Lem'a

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِذْ نَادٰى رَبَّهٗٓ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[1]

Sabır kahramanı Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın şu münâcâtı, hem mücerreb, hem tesirlidir.[2] Fakat âyetten iktibas

---

1 "Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın." diye niyaz etmişti." (Enbiyâ sûresi, 21/83)

2 Allah Teâlâ, duanın yer aldığı âyet-i kerîmenin hemen ardından, Hz. Eyyûb'un *(aleyhisselâm)* duasını kabul buyurduğunu beyan etmektedir. (Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/84)

İktibas: Alma, aktarma

Mücerreb: Denenmiş, tecrübe edilmiş

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe dua etme

sûretinde bizler münâcâtımızda رَبِّ إِنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[1] demeliyiz.

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın meşhur kıssasının hülâsası şudur ki:[2]

Pek çok yara bere içinde epey müddet kaldığı hâlde, o hastalığın azîm mükâfâtını düşünerek kemâl-i sabırla tahammül edip kalmış. Sonra yaralarından tevellüd eden kurtlar, kalbine ve diline iliştiği zaman, zikir ve mârifet-i ilâhiyenin mahalleri olan

---

1 Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın.

2 Kıssanın teferruatlı hâli için bkz.: İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* s.49; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 17/71-72, 23/165-166; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 6/421.

Azîm: Büyük.
Kemâl-i sabır: Pek büyük bir sabır.
Kıssa: Hâdise, olay.
Mârifet-i ilâhiye: Allah'ı tanıma, bilme.
Tevellüt etmek: Doğmak, ortaya çıkmak.

kalb ve lisânına iliştikleri için,[1] o vazife-i ubûdiyete halel gelir düşüncesiyle kendi istirahati için değil, belki ubûdiyet-i ilâhiye için demiş: *"Yâ Rab! Zarar bana dokundu, lisânen zikrime ve kalben ubûdiyetime halel veriyor."* diye münâcât edip, Cenâb-ı Hak o hâlis ve sâfî, garazsız, lillâh için o münâcâtı gayet hârika bir sûrette kabul etmiş. Kemâl-i âfiyetini ihsân edip envâ-ı merhametine mazhar eylemiş.[2]

---

1 Bkz.: İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh* 1/98-100.

2 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/84; Sâd sûresi, 38/42-43. Ayrıca bir gün Cenâb-ı Hak, Hz. Eyyûb *(aleyhisselâm)* ➪

Envâ-ı merhamet: Çeşit çeşit lütuflar.

Garaz: Gizli maksat, gaye.

Halel: Zarar, ziyan.

Kemâl-i âfiyet: Pek büyük bir sağlık.

Lillâh: "Allah için" anlamında Arapça ifade.

Lisân: Dil.

Mazhar eylemek: Nail etmek, şereflendirmek.

Ubudiyet-i ilâhiye: Cenab-ı Hakk'a karşı kulluk.

Vazife-i ubûdiyet: Kulluk vazifesi.

İşte bu Lem'a'da "Beş Nükte" var.

Birinci Nükte

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın zâhirî yara hastalıklarının mukâbili bizim bâtınî ve rûhî ve kalbî hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hazreti Eyyûb'dan daha ziyâde yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. *Çünkü işlediğimiz her bir günah, kafamıza giren her bir şüphe, kalb ve ruhumuza yaralar açar.*

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)*'ın yaraları, kısacık hayat-ı dünyeviyesini tehdit ediyordu. *Bizim mânevî yaralarımız, pek*

➪ üzerine altın çekirgeler indirmiştir: (Bkz.: Buhârî, *gusül* 20, *enbiyâ* 20, *salât* 42).

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Mukabil: Karşı, karşılık.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

uzun olan hayat-ı ebediyemizi tehdit ediyor. O münâcât-ı Eyyûbiye'ye, o hazretten bin defa daha ziyâde muhtacız.

Bâhusus, nasıl ki o hazretin yaralarından neş'et eden kurtlar, kalb ve lisânına ilişmişler; *öyle de, bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hâsıl olan vesveseler, şüpheler –neûzü billâh– mahall-i îmân olan bâtın-ı kalbe ilişip îmânı zedeler ve imanın tercümanı olan lisânın zevk-i rûhânîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştırarak susturuyorlar.*[1]

---

[1] Bkz.: Tâhâ sûresi, 20/124; Zuhruf sûresi, 43/36.

Bâtın-ı kalb: Kalbin içi.

Hayat-ı ebediye: Sonsuz, ebedî hayat, âhiret hayatı.

Mahall-i iman: İmanın yeri.

Münâcât-ı Eyyubiye: Hz. Eyyub'un (aleyhisselâm) duâsı.

Nefretkârâne: Nefret ettirecek, soğutacak bir tarzda.

Neş'et etmek: Meydana gelmek.

Neûzu billâh: Allah korusun!

Zevk-i ruhanî: Ruhun aldığı lezzet.

Evet günah kalbe işleyip, siyahlandıra siyahlandıra tâ nur-u imanı çıkarıncaya kadar katılaştırıyor.[1] *Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah istiğfar ile çabuk imha edilmezse,*[2] *kurt değil, belki küçük bir mânevî yılan olarak kalbi ısırıyor.*

◆*Meselâ,* utandıracak bir günahı gizli işleyen bir adam, başkasının ıttılâından çok hicap ettiği zaman, melâike ve ruhâniyâtın vücudu ona çok ağır geliyor. Küçük

---

1 Bkz.: Mutaffifîn sûresi, 83/14; Tirmizî, *tefsîru sûre (83)* 1; İbni Mâce, *zühd* 29; Muvatta, *kelâm* 18.

2 İnsanın, günahtan tevbe ettiği zaman, o günahı hiç işlememiş hâle geleceğine dair bkz.: İbni Mâce, *zühd* 30.

Hicap: Sıkılma, utanıp çekinme.

Ittılâ': Öğrenme, haberdar olma.

İstiğfar: Af dileme.

Melâike: Melekler.

Nur-u iman: İman nuru.

Ruhaniyât: Cismi olmayan, ruhanî varlıklar.

bir emâre ile onları inkâr etmek arzu ediyor.

◆*Hem meselâ*, cehennem azâbını intâc eden büyük bir günahı işleyen bir adam, cehennemin tehdidâtını işittikçe istiğfar ile ona karşı siper almazsa, bütün rûhuyla cehennemin ademini arzu ettiğinden, küçük bir emâre ve bir şüphe, cehennemin inkârına cesaret veriyor.

◆*Hem meselâ,* farz namazını kılmayan ve vazife-i ubûdiyeti yerine getirmeyen bir adamın küçük bir âmirinden küçük bir vazifesizlik yüzünden aldığı tekdirden müteessir olan o adam, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in

---

Adem: Yokluk.
Emâre: Alâmet, belirti, işaret.
İntaç etmek: Netice vermek, meydana getirmek.
Müteessir: Etkilenmiş.
Sultan-ı Ezel ve Ebed: Başlangıcı, öncesi ve sonu olmayan Sultan, Cenâb-ı Hak.
Tehdidât: Tehditler.
Tekdir: Azarlama.
Vazife-i ubûdiyet: Kulluk görevi.

mükerrer emirlerine karşı farzında yaptığı bir tembellik, büyük bir sıkıntı veriyor ve o sıkıntıdan arzu ediyor ve mânen diyor ki: "Keşki o vazife-i ubûdiyeti bulunmasa idi." Ve bu arzudan bir mânevî adâvet-i ilâhiyeyi işmâm eden bir inkâr arzusu uyanır. Bir şüphe, vücud-u ilâhiyeye dâir kalbe gelse, kat'î bir delil gibi ona yapışmaya meyleder. Büyük bir helâket kapısı ona açılır.

O bedbaht bilmiyor ki: İnkâr vasıtasıyla, gayet cüz'î bir sıkıntı vazife-i ubûdiyetten gelmeye mukâbil, inkârda milyonlar ile o sıkıntıdan daha müthiş mânevî sıkıntılara kendini hedef eder.[1]

---

[1] Bkz.: Nûr sûresi, 24/39; Hac sûresi, 22/31.

Adâvet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'a karşı düşmanlık.

Cüz'î: Küçük, az.

Helâket: Ölme, yok olma.

İşmam etmek: Hissettirmek, duyurmak, koklatmak.

Mükerrer: Tekrar edilen.

Vücûd-i ilâhi: Cenâb-ı Hakk'ın varlığı.

Sineğin ısırmasından kaçıp, yılanın ısırmasını kabul eder. Ve hâkezâ... bu üç misale kıyas edilsin ki بَلْ رَانَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ[1] *sırrı anlaşılsın.*

İkinci Nükte

Yirmi Altıncı Söz'de sırr-ı kadere dâir beyân edildiği gibi, musîbet ve hastalıklarda insanların şekvâya üç vecihle hakları yoktur.

Birinci Vecih

Cenâb-ı Hak, insana giydirdiği vücud libâsını sanatına mazhar ediyor. İnsanı bir model yapmış, o vücud libâsını

---

[1] "Bilâkis onların kalpleri paslandı." (Mutaffifîn sûresi, 83/14)

Hâkezâ: Böylece, bunun gibi...

Libâs: Elbise.

Mazhar etmek: Nail etmek, şereflendirmek.

Şekvâ: Şikâyet.

o model üstünde keser, biçer, tebdil eder, tağyir eder; muhtelif esmâsının cilvesini gösterir. Şâfî ismi hastalığı istediği gibi, Rezzâk ismi de açlığı iktizâ ediyor. Ve hâkezâ...

مَالِكُ الْمُلْكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ[1]

İkinci Vecih

Hayat musîbetlerle, hastalıklarla tasaffî eder,[2] kemâl bulur, kuvvet bulur, terakki

---

1 Mülk sahibi, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.

2 Allah Teâlâ'nın, arındırmak istediği kullarına musibet ve belâlar verdiğine dair bkz.: (İbni Ebî Şeybe, ➪

Kemâl bulmak: Olgunlaşmak, mükemmelleşmek.

Rezzak: Yarattıklarının muhtaç oldukları rızıkları zamanında yetiştiren, Hz. Allah.

Şâfî: Şifa veren, iyileştiren.

Tasaffi etmek: Saflaşmak, süzülüp durulaşmak.

Tebdil ve tağyir etmek: Değiştirip başka şekle sokmak.

Terakki etmek: İlerlemek, yükselmek

eder, netice verir, tekemmül eder; vazife-i hayatiyeyi yapar.[1] Yeknesak istirahat döşeğindeki hayat, hayr-ı mahz olan

---

➪ *el-Musannef* 7/81; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/500; ayrıca hastalıkların, geçmiş günahlara kefâret, geri kalan hayat için de bir öğüt olduğuna (Müslim, *birr* 52; Ebû Dâvûd, *cenâiz* 1); ve hastalıkların, Allah Teâlâ'dan birer hediye olduklarına dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/123; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/286.

1 Bkz.: "Mümin kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık bir üzüntü hatta bir ufak tasa isabet edecek olsa, Allah onun sebebiyle müminin günahından bir kısmını mağfiret buyurur." (Buhârî, *merdâ* 1; Müslim, *birr* 52); "Erkeğiyle kadınıyla müminlerin bizzat kendisinde, çocuğunda, malında belâ eksik olmaz. Tâ ki hatasız olarak Allah'a kavuşsun." (Tirmizî, *zühd* 57; Muvatta, *cenâiz* 40; Dârimî, *rikak* 76)

Hayr-ı mahz: Sırf, tamamen hayır.

Tekemmül etmek: Gelişmek, mükemmelleşmek, olgunlaşmak.

Vazife-i hayatiye: Hayat görevi.

Yeknesak: Tekdüze, bitevîye.

vücuddan ziyâde, şerr-i mahz olan ademe yakındır ve ona gider.

Üçüncü Vecih

Şu dâr-ı dünya, meydan-ı imtihandır[1] *ve dâr-ı hizmettir.*[2] *Lezzet ve ücret ve mükâfât yeri değildir.* Madem dâr-ı hizmettir ve mahall-i ubûdiyettir.[3] Hastalıklar ve musîbetler, dinî olmamak ve sabretmek şartıyla[4] o hizmete ve o ubûdiyete çok

---

[1] Bkz.: Bakara sûresi, 2/155; Âl-i İmran sûresi, 3/152, 154, 186; Mâide sûresi, 5/48; En'âm sûresi, 6/165; A'râf sûresi, 7/129; Yûnus sûresi, 10/14.

[2] Bkz.: Tevbe sûresi, 9/105; Necm sûresi, 53/39.

[3] Bkz.: Bakara sûresi, 2/21; Necm sûresi, 53/36.

[4] Peygamber Efendimiz'in dualarında şu ifadeler ➪

Dâr-ı dünya: Dünya yurdu.

Dâr-ı hizmet: Hizmet, çalışma yeri.

Mahall-i ubûdiyet: Kulluk yeri

Meydan-ı imtihan: İmtihan alanı.

Şerr-i mahz: Sırf, tamamen şer

muvâfık oluyor ve kuvvet veriyor. Ve her bir saati, bir gün ibadet hükmüne getirdiğinden[1] şekvâ değil, şükretmek gerektir.

Evet ibadet iki kısımdır:

Bir kısmı müsbet, diğeri menfî.

Müsbet kısmı mâlûmdur.

Menfî kısmı ise, hastalıklar ve musîbetlerle musîbetzede zaafını ve aczini hissedip Rabb-i Rahîmine ilticâkârâne

---

➪ vardır: "Allahım! Yakîninden öyle bir hisse lutfet ki dünyevî musibetlere tahammül kolaylaşsın.. ve bize, dînî musibet verme." (Tirmizî, *deavât* 79; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/106).

1 Bkz.: Dârimî, *rikak* 56; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/159, 194, 198, 3/148, 238, 258.

İlticâkârâne: Sığınarak.

Menfi: Olumsuz.

Müsbet: Olumlu.

Rabb-i Rahîm: Yarattıklarına karşı merhamet ve ihsanı çok fazla olan, daima sonsuz ve sınırsız şefkat ve merhamet eden Hz. Allah.

teveccüh edip, O'nu düşünüp, O'na yalvarıp hâlis bir ubûdiyet yapar. Bu ubûdiyete riyâ giremez, hâlistir. Eğer sabretse, musîbetin mükâfâtını düşünse, şükretse, o vakit her bir saati bir gün ibadet hükmüne geçer. Kısacık ömrü uzun bir ömür olur. Hattâ bir kısmı var ki, bir dakikası bir gün ibadet hükmüne geçer.

Hattâ bir âhiret kardeşim, Muhâcir Hâfız Ahmed isminde bir zâtın müthiş bir hastalığına ziyâde merak ettim. Kalbime ihtar edildi: "Onu tebrik et. Her bir dakikası bir gün ibadet hükmüne geçiyor." Zâten o zât, sabır içinde şükrediyordu.

Üçüncü Nükte

Bir-iki Söz'de beyân ettiğimiz gibi: Her insan geçmiş hayatını düşünse, kalbine ve

---

Riyâ: Gösteriş.

Ubûdiyet: Kulluk.

Teveccüh etmek: Yönelmek.

lisânına ya "Ah!" veya "Oh!" gelir. Yani ya teessüf eder, ya "Elhamdülillâh" der.

Teessüfü dedirten, eski zamanın lezâizinin zevâl ve firâkından neş'et eden mânevî elemlerdir. Çünkü zevâl-i lezzet elemdir. Bazen muvakkat bir lezzet, dâimî elem verir. Düşünmek ise o elemi deşiyor, teessüf akıtıyor.

Eski hayatında geçirdiği muvakkat âlâmın zevâlinden neş'et eden mânevî ve dâimî lezzet, "Elhamdülillâh" dedirtir. Bu fıtrî hâletle beraber, musîbetlerin

---

Âlâm: Elemler.
Fıtrî hâlet: Tabiî durum.
Firak: Ayrılık.
Lezâiz: Lezzetler.
Muvakkat: Kısa süreli, geçici.
Neş'et etmek: Meydana gelmek.
Teessüf: Üzülme, esef-lenme.
Zevâl: Yok olma, bitme, kaybolup gitme.
Zevâl-i lezzet: Lezzetin bitmesi.

neticesi olan sevâp ve mükâfât-ı uhreviye ve kısa ömrü, musîbet vasıtasıyla uzun bir ömür hükmüne geçmesini düşünse, sabırdan ziyâde, şükreder. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ سِوَى الْكُفْرِ وَالضَّلَالِ[1] demesi iktizâ eder.

Meşhur bir söz var ki: "Musîbet zamanı uzundur." *Evet musîbet zamanı uzundur. Fakat örf-ü nâsta zannedildiği gibi sıkıntılı olduğundan uzun değil, belki uzun bir ömür gibi hayatî neticeler verdiği için uzundur.*

---

1 "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.. yeter ki küfür ve dalâlete düşüp de cehennemlik olmayalım.." (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb* 55, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117)

İktiza etmek: Gerekmek.

Mükâfât-ı uhreviye: Âhirette alınacak mükâfatlar.

Örf-ü nâs: İnsanlar arasında kabul görmüş âdet, gelenek.

Dördüncü Nükte

Yirmi Birinci Söz'ün Birinci Makamı'nda beyân edildiği gibi: *Cenâb-ı Hakk'ın insana verdiği sabır kuvvetini evhâm yolunda dağıtmazsa, her musîbete karşı kâfi gelebilir.* Fakat vehmin tahakkümüyle ve insanın gafletiyle ve fânî hayatı bâkî tevehhüm etmesiyle sabır kuvvetini mâzi ve müstakbele dağıtıp hâl-i hazırdaki musîbete karşı sabrı kâfi gelmez, şekvâya başlar. Âdetâ –hâşâ– Cenâb-ı Hakk'ı insanlara şekvâ eder. Hem çok haksız bir sûrette ve dîvânecesine şekvâ edip sabırsızlık gösterir.

Çünkü geçmiş her bir gün, musîbet ise zahmeti gitmiş, rahatı kalmış; elemi gitmiş,

---

Evhâm: Zanlar, aslı esası olmayan kuruntular.

Şekvâ: Şikâyet.

Tahakküm: Zorla baskı altına alma, boyun eğdirme.

Tevehhüm: Sanma, vehmetme.

zevâlindeki lezzet kalmış; sıkıntısı geçmiş, sevâbı kalmış. Bundan şekvâ değil, belki mütelezzizâne şükretmek lâzım gelir. Onlara küsmek değil, bilâkis muhabbet etmek gerektir. Onun o geçmiş fânî ömrü, musîbet vasıtasıyla bâkî ve mesûd bir nevi ömür hükmüne geçer. Onlardaki âlâmı vehim ile düşünüp bir kısım sabrını onlara karşı dağıtmak, dîvâneliktir.

Amma gelecek günler ise madem daha gelmemişler; içlerinde çekeceği hastalık veya musîbeti şimdiden düşünüp sabırsızlık göstermek, şekvâ etmek, ahmaklıktır. "Yarın, öbür gün aç olacağım, susuz olacağım." diye bugün mütemâdiyen su içmek, ekmek yemek, ne kadar ahmakçasına

---

Âlâm: Elemler.

Mütelezzizâne: Lezzet alarak.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Zevâl: Yok olma, bitme, kaybolup gitme.

bir dîvâneliktir; öyle de, gelecek günlerdeki, şimdi adem olan musîbet ve hastalıkları düşünüp, şimdiden onlardan müteellim olmak, sabırsızlık göstermek, hiçbir mecburiyet olmadan kendi kendine zulmetmek öyle bir belâhettir ki, hakkında şefkat ve merhamet liyâkatini selb ediyor.

Elhâsıl: *Nasıl şükür, nimeti ziyâdeleştiriyor;*[1] *öyle de şekvâ, musîbeti ziyâdeleştirir, hem merhamete liyâkati selb eder.*

Birinci Harb-i Umumî'nin birinci senesinde, Erzurum'da mübarek bir zât müthiş bir hastalığa giriftâr olmuştu. Yanına gittim, bana dedi:

---

[1] Bkz.: "Eğer şükrederseniz, Ben nimetlerimi daha da artırırım." (İbrahim sûresi, 14/7)

Adem: Yokluk.

Belâhet: Aptallık, budalalık.

Müteellim: Elem duyan, üzülen.

Selb etmek: Çekip almak, yok etmek.

"Yüz gecedir ben başımı yastığa koyup yatamadım." diye acı bir şikâyet etti.

Ben çok acıdım. Birden hatırıma geldi ve dedim:

"Kardeşim, geçmiş sıkıntılı yüz günün şimdi sürurlu yüz gün hükmündedir. Onları düşünüp, şekvâ etme; onlara bakıp şükret. Gelecek günler ise, madem daha gelmemişler. Rabbin olan Rahmân-ı Rahîm'in rahmetine itimâd edip, dövülmeden ağlama, hiçten korkma, ademe vücud rengi verme. Bu saati düşün; sendeki sabır kuvveti bu saate kâfi gelir.

Divâne bir kumandan gibi yapma ki: Sol cenah düşman kuvveti onun sağ cenahına iltihak edip ona taze bir kuvvet olduğu hâlde, sol cenahındaki düşmanın

---

Cenah: Kanat, yön. **Sürur:** Sevinç.
İltihak: Katılma, birleşme.

sağ cenahı daha gelmediği vakitte, o tutar, merkez kuvvetini sağa sola dağıtıp merkezi zayıf bırakıp, düşman ednâ bir kuvvet ile merkezi harap eder."

Dedim: *"Kardeşim, sen bunun gibi yapma, bütün kuvvetini bu saate karşı tahşid et. Rahmet-i ilâhiyeyi ve mükâfât-ı uhreviyeyi ve fânî ve kısa ömrünü, uzun ve bâkî bir sûrete çevirdiğini düşün. Bu acı şekvâ yerinde ferahlı bir şükret."*

O da tamamıyla bir ferah alarak: "Elhamdülillâh!" dedi, "Hastalığım ondan bire indi."

Beşinci Nükte

Üç meseledir.

Ednâ: En değersiz, en basit.

Mükâfât-ı uhreviye: Âhirette alınacak mükâfatlar.

Tahşid etmek: Yoğunlaşmak, yığılmak.

Birinci Mesele

Asıl musîbet ve muzır musîbet, dine gelen musîbettir. Musîbet-i diniyeden her vakit dergâh-ı ilâhîye ilticâ edip feryad etmek gerektir.[1]

Fakat dinî olmayan musîbetler, hakikat noktasında musîbet değildirler. Bir kısmı ihtâr-ı rahmânîdir. Nasıl ki çoban, gayrın tarlasına tecâvüz eden koyunlarına taş atıp, onlar o taştan hissederler ki: Zararlı

---

[1] Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)*, dünyevî musibetlere tahammülü istemiş, dînî musibet vermemesi için Allah Teâlâ'ya duada bulunmuştur: (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 79; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/106.)

Dergâh-ı ilâhiye: Cenab-ı Hakk'ın huzuru.

İhtar-ı rahmânî: Pek merhametli Cenâb-ı Hakk'ın ihtarı.

İltica: Sığınma.

Musibet-i diniye: İnsanın dinine zarar veren şeyler, günahlar.

işten kurtarmak için bir ihtardır, memnunâne dönerler.[1] *Öyle de, çok zâhirî musîbetler var ki, ilâhî birer ihtar, birer ikazdır. Ve bir kısmı keffâretü'z-zünûbdur.*[2] *Ve bir kısmı gafleti dağıtıp, beşerî olan aczini ve zaafını bildirerek bir nevi huzur vermektir.*

Musîbetin hastalık olan nev'i, sâbıkan geçtiği gibi o kısım, musîbet değil, belki bir

---

1 Koyunlarını başkasına ait yerin hemen bitişiğinde otlatmaktan kaçınılması gerektiğine dair bkz.: Buhârî, *îmân* 39, *büyû'* 2; Müslim *müsâkat* 107. Ayrıca şefkatli bir çoban, koyunlarını tehlikeli yerlere girmekten nasıl koruyorsa, Allah Teâlâ'nın da mümin kulunu öyle koruduğuna dair bkz.: İbni Ebî Âsım, *ez-Zühd* s.65; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/11; ed-Deylemî, *el-Müsned* 5/227.

2 Bkz.: Buhârî, *merdâ* 1; Müslim, *birr* 50-52; Tirmizî, *tefsîru sûre (4)* 24; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/303, 335, 402…

Keffâretü'z-zünûb: Günahların affına vesile olan yükümlülükler.

Sâbıkan: Daha önce.

iltifât-ı rabbânîdir, bir tathirdir.[1] Rivâyette vardır ki: "Ermiş bir ağacı silkmekle nasıl meyveleri düşüyor, sıtmanın titremesinden günahlar öyle dökülüyor."[2]

Hazreti Eyyûb *(aleyhisselâm)* münâcâtında istirahat-i nefis için dua etmemiş, belki zikr-i lisânî ve tefekkür-ü kalbîye mâni

---

[1] Hastalıkların, geçmiş günâhlara keffâret, geri kalan hayat için de bir öğüt olduğuna dair bkz.: Müslim, *birr* 52; Ebû Dâvûd, *cenâiz* 1. Ayrıca hastalıkların, Allah Teâlâ'dan birer hediye olduklarına dair bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/123; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/286.

[2] Bkz.: İbni Mâce, *tıb* 18; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 2/441. Hastalık ismi zikredilmeyen rivâyetler için bkz.: Buhârî, *merdâ* 2, 14, *tefsîru sûre (14)* 1; Müslim, *münâfikîn* 64.

İltifât-ı rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın iltifatı, ihsanı.

İstirahat-i nefis: Kendisini rahat ettirme isteği.

Tathir: Temizleme.

Tefekkür-ü kalbî: Kalben düşünme.

Zikr-i lisânî: Dil ile anma.

olduğu zaman ubûdiyet için şifa talep eylemiş.

Biz, o münâcât ile –birinci maksadımız– günahlardan gelen mânevî rûhî yaralarımızın şifasını niyet etmeliyiz.

Maddî hastalıklar için ubûdiyete mâni olduğu zaman ilticâ edebiliriz. Fakat mûterizâne, müştekiyâne bir sûrette değil, belki mütezellilâne ve istimdatkârâne ilticâ edilmeli. Madem O'nun rubûbiyetine râzıyız, o rubûbiyeti noktasında verdiği şeye rıza lâzım.

İstimdatkârâne: Yardım isteyerek, yalvararak.

Mûterizâne: İtiraz edercesine.

Müştekiyâne: Şikâyet edercesine.

Mütezellilâne: Kendi küçüklüğünü gösterir bir tarzda

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi yaratıp, yönetmesi, terbiyesi.

Ubûdiyet: Kulluk.

Kaza ve kaderine itirazı işmâm eder bir tarzda "Ah! Of!" edip şekvâ etmek, bir nevi kaderi tenkiddir, rahîmiyetini ittihamdır. *Kaderi tenkid eden, başını örse vurur kırar. Rahmeti ittiham eden, rahmetten mahrum kalır. Kırılmış el ile intikam almak için o eli istimâl etmek, nasıl kırılmasını tezyid ediyor. Öyle de, musîbete giriftâr olan adam, itirazkârâne şekvâ ve merakla onu karşılamak, musîbeti ikileştiriyor.*

Giriftar olmak: Tutulmak, yakalanmak.
İstimal etmek: Kullanmak.
İşmam etmek: Hissettirmek, duyurmak, koklatmak.
İtirazkârâne: İtiraz eder bir tarzda.
Kazâ: Allah (c.c.) tarafından takdir olunan şeylerin gerçekleşmesi.
Rahîmiyet: Cenâb-ı Hakk'ın yarattıklarına karşı daima sonsuz ve sınırsız şefkat ve merhamet etmesi.
Tezyid etmek: Arttırmak.

İkinci Mesele

Maddî musîbetleri büyük gördükçe büyür, küçük gördükçe küçülür. Meselâ, gecelerde insanın gözüne bir hayal ilişir. Ona ehemmiyet verdikçe şişer, ehemmiyet verilmezse kaybolur. Hücum eden arılara iliştikçe fazla tehâcüm göstermeleri, lâkayt kaldıkça dağılmaları gibi; maddî musîbetlere de büyük nazarıyla ehemmiyetle baktıkça büyür. Merak vasıtasıyla o musîbet cesetten geçerek kalbde de köklesir, bir mânevî musîbeti dahi netice verir, ona istinad eder, devam eder.

Ne vakit o merakı, kazaya rıza ve tevekkül vasıtasıyla izâle etse, bir ağacın kökü

İstinad etmek: Dayanmak.

İzâle etmek: Gidermek.

Tehâcüm göstermek: Toplanıp üşüşmek, saldırmak.

kesilmesi gibi maddî musîbet hafifleşe hafifleşe kökü kesilmiş ağaç gibi kurur gider. Bu hakikati ifade için bir vakit böyle demiştim:

Bırak ey bîçâre feryadı, belâdan kıl tevekkül.

Zira feryad belâ-ender, hatâ-ender belâdır bil.

Eğer belâ vereni buldunsa, safâ-ender, atâ-ender belâdır bil.

Eğer bulmazsan, bütün dünya cefâ-ender, fenâ ender belâdır bil.

Cihan dolu belâ başında varken, ne

Belâ ender hata ender belâ: Belâ ve hata iç içe belâ.

Cefâ ender fenâ ender belâ: Perişanlık, eziyet iç içe belâ.

Safa ender atâ ender belâ: Neşe ve lütuf, ihsan iç içe belâ.

bağırırsın küçük bir belâdan, gel tevekkül kıl!

Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün. O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Nasıl ki; mübârezede müthiş bir hasma karşı gülmekle, adâvet musâlâhaya, husûmet şakaya döner, adâvet küçülür mahvolur.[1] Tevekkül ile musîbete karşı çıkmak dahi öyledir.

---

[1] Bkz.: "İyilikle kötülük bir olmaz. O hâlde sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!" (Fussilet sûresi, 41/34)

Adâvet: Düşmanlık.
Hasım: Muhalif, düşman.
Husûmet: Düşmanlık.
Musâlâha: Barış.
Mübâreze: Çatışma, mücadele.
Tebeddül: Değişim.

Üçüncü Mesele

Her zamanın bir hükmü var.[1] Şu gaflet zamanında musîbet şeklini değiştirmiş. Bazı zamanda ve bazı eşhasta belâ, belâ değil, belki bir lütf-u ilâhîdir.

Ben şu zamandaki hastalıklı sâir musîbetzedeleri –fakat musîbet, dine dokunmamak şartıyla– bahtiyar gördüğümden, hastalık ve musîbet aleyhtarı bulunmak hususunda bana bir fikir vermiyor. Ve bana, onlara acımak hissini îrâs etmiyor.

Çünkü hangi bir genç hasta yanıma

---

[1] "Her durumun, söylenecek uygun bir sözü vardır." ifadesi için bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 4/263; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li ahlâki'r-râvî ve âdâbi's-sâmi'* 1/212, 407.

Eşhas: Şahıslar.

Îrâs etmek: Sebep olmak, vermek.

Lûtf-u ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın lütfu, ihsanı.

gelmiş ise, görüyorum; emsâllerine nisbeten bir derece vazife-i diniyeye ve âhirete karşı merbûtiyeti var. Ondan anlıyorum ki: Öyleler hakkında o nevi hastalıklar musîbet değil, bir nevi nimet-i ilâhiyedir. Çünkü çendan o hastalık onun dünyevî, fânî, kısacık hayatına bir zahmet îrâs ediyor, fakat onun ebedî hayatına faydası dokunuyor, bir nevi ibadet hükmüne geçiyor.

Eğer sıhhat bulsa, gençlik sarhoşluğuyla ve zamanın sefâhetiyle elbette hastalık hâletini muhafaza edemeyecek, belki sefâhete atılacak.

Çendan: Gerçi.

Hâlet: Hâl, durum.

Merbûtiyet: Bağlılık, irtibat.

Nimet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın lütfettiği iyilik, nimet.

Sefahet: Haram helâl demeden zevk peşinde olma, beyinsizlik.

Vazife-i diniye: Dinî yükümlülük.

Hâtime

Cenâb-ı Hak, hadsiz kudret ve nihayetsiz rahmetini göstermek için insanda hadsiz bir acz, nihayetsiz bir fakr derceylemiştir.

Hem hadsiz nukûş-u esmâsını göstermek için insanı öyle bir sûrette halk etmiş ki, hadsiz cihetlerle elemler aldığı gibi, hadsiz cihetlerle de lezzetler alabilir bir makine hükmünde yaratmış. Ve o makine-i insâniyede yüzer âlet var. Her birinin elemi ayrı, lezzeti ayrı, vazifesi ayrı, mükâfâtı ayrıdır. Âdetâ; insan-ı ekber olan

---

Acz: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudreti karşısında âcizliğini anlama.

Fakr: Cenâb-ı Hakk'a olan ihtiyacını bilme.

Derc: Yerleştirme, içine koyma.

Nukûş-u esmâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin tecellileri.

Halk etmek: Yaratmak.

Makine-i insaniye: Vücut makinesi, beden.

İnsan-ı ekber: Büyükçe bir insan.

âlemde tecelli eden bütün esmâ-yı ilâhiye, bir âlem-i asgar olan insanda dahi o esmânın umumiyetle cilveleri var.

Bunda sıhhat ve âfiyet ve lezâiz gibi nâfi' emirler, nasıl şükrü dedirtir, o makineyi çok cihetlerle vazifelerine sevk eder. İnsan da bir şükür fabrikası gibi olur. Öyle de, musîbetlerle, hastalıklarla, âlâm ile, sâir müheyyiç ve muharrik ârızalar ile o makinenin diğer çarklarını harekete getirir, tehyîç eder. Mâhiyet-i insâniyede münderiç

Âlâm: Elemler.

Âlem-i asgar: Pek küçük âlem.

Ârıza: Dış tesirle meydana gelen, sonradan olan

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'a ait güzel isimler.

Lezâiz: Lezzetler.

Mahiyet-i insaniye: İnsanın mahiyeti, asıl kimliği.

Muharrik: Harekete geçiren, tahrik eden.

Müheyyiç: Heyecan veren, sürükleyen.

Münderiç: Bir şeyin içine konulmuş bulunan, içinde bulunan.

Nâfi': Faydalı.

Tecellî etmek: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin eşyada görünmesi.

Tehyiç etmek: Heyecan vermek, sürüklemek.

olan acz ve zaaf ve fakr madenini işlettiriyor. Bir lisân ile değil, belki her bir âzânın lisânıyla bir ilticâ, bir istimdat vaziyeti verir.

Güyâ insan o ârızalar ile, ayrı ayrı binler kalemi tazammun eden müteharrik bir kalem olur. Sayfa-yı hayatında veyahut Levh-i Misâlî'de mukadderât-ı hayatını yazar, esmâ-yı ilâhiyeye bir ilânnâme yapar ve bir kaside-i manzûme-i sübhâniye hükmüne geçip, vazife-i fıtratını îfâ eder.

Âzâ: Uzuvlar, organlar.

Îfâ etmek: Yerine getirmek.

İstimdat: Medet isteme, yardım dileme.

Kaside-i manzûme-i sübhâniye: Cenâb-ı Hakk'ın mükemmel, şiir gibi eseri.

Levh-i misalî: Misal âlemine ait levha, tablo.

Mukadderât-ı hayat: Hayatın kaderi, alın yazısı.

Müteharrik: Hareket eden.

Sayfa-yı hayat: Hayat sayfası, ömür.

Tazammun: İhtivâ etme, içerme.

Vazife-i fıtrat: Yaratılış görevi.

Nur Risalelerine çok müştak ve onların mütâlâasından intibaha gelen

Bir Doktora Yazılan Mektuptur

Merhaba ey kendi hastalığını teşhis edebilen bahtiyar doktor, samimî ve aziz dostum

Senin hararetli mektubunun gösterdiği intibah-ı ruhî şâyân-ı tebriktir. Biliniz ki mevcudat içinde en kıymettar, hayattır. Ve vazifeler içinde en kıymettar, hayata hizmettir. Ve hidemat-ı hayatiye içinde en kıymettarı, hayat-ı fâniyenin hayat-ı bâkiyeye inkılâp etmesi için sa'yetmektir.

Hayat-ı fâniye: Fâni, geçici hayat. Dünya hayatı.

Hayat-ı bâkiye: Kalıcı, dâimî hayat. Âhiret hayatı.

Hidemât-ı hayatiye: Hayatı koruma ve sürdürme adına yapılması gerekli işler, vazifeler.

İntibah: Uyanma, ayılma; doğruya, gerçeğe ulaşma.

İntibah-ı ruhî: Ruhun ilâhi hakikatlere uyanması, doğruya, gerçeğe ulaşması.

Mütâlâa: İnceleme, araştırma, tetkik etme.

Sa'yetmek: Çalışmak; çaba, emek sarf etmek.

Şâyân-ı tebrik: Tebriğe lâyık, değer.

Şu hayatın bütün kıymeti ve ehemmiyeti ise, hayat-ı bâkiyeye çekirdek ve mebde ve menşe olması cihetindendir. Yoksa, hayat-ı ebediyeyi zehirleyecek ve bozacak bir tarzda şu hayat-ı fâniyeye hasr-ı nazar etmek, ânî bir şimşeği sermedî bir güneşe tercih etmek gibi bir divaneliktir.

Hakikat nazarında herkesten ziyade hasta olan, maddî ve gâfil doktorlardır. Eğer eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye'den tiryak-misal imanî ilâçları alabilseler, hem

---

Eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye: Her hastalığa bir eczahane gibi çare sunan Yüce Kur'ân.

Hasr-ı nazar: Bakışını, dikkatini sadece belli bir noktaya odaklama, daraltma.

İnkılâb etmek: Dönüşmek, değişmek.

Mebde: Başlangıç, başlangıç noktası.

Menşe: Kaynak, gelişme yeri.

Sermedî: Devamlı, kalıcı.

Tiryak-misal: Panzehir gibi.

kendi hastalıklarını, hem beşeriyetin yaralarını tedavi ederler, inşaallah. Senin şu intibahın senin yarana bir merhem olduğu gibi, seni dahi doktorların marazına bir ilâç yapar.

Hem bilirsin, meyus ve ümitsiz bir hastaya mânevî bir teselli, bazen bin ilâçtan daha ziyade nâfi'dir. Hâlbuki, tabiat bataklığında boğulmuş bir tabip, o bîçâre marîzin elîm yeisine bir zulmet daha katar. İnşallah, bu intibahın seni öyle bîçârelere medar-ı teselli eder, nurlu bir tabip yapar. Bilirsin ki ömür kısadır, lüzumlu işler pek çoktur. Acaba benim gibi sen dahi kafanı teftiş etsen, mâlûmatın içinde ne kadar lüzumsuz, faydasız, ehemmiyetsiz,

---

Maraz: Hastalık.
Nâfi': Faydalı.
Marîz: Hasta.
Medar-ı teselli: Teselli sebebi, kaynağı.
Yeis: Ümitsizlik.

odun yığınları gibi câmid şeyleri bulursun. Çünkü ben teftiş ettim, çok lüzumsuz şeyleri buldum. İşte o fennî mâlûmatı, o felsefî maârifi faydalı, nurlu, ruhlu yapmak çaresini aramak lâzımdır. Sen dahi Cenâb-ı Hak'tan bir intibah iste ki senin fikrini Hakîm-i Zülcelâl'in hesabına çevirsin, tâ o odunlara bir ateş verip nurlandırsın. Lüzumsuz maârif-i fenniyen, kıymettar maârif-i ilâhiye hükmüne geçsin.

Zeki dostum, kalb çok arzu ederdi, ehl-i fenden envâr-ı imaniyeye ve esrar-ı Kur'âniye'ye iştiyak derecesinde ihtiyacını

Câmid: Donuk, cansız.

Ehl-i fen: Bilim adamları, ilim sahipleri.

Envâr-ı imaniye: İman nurları.

Esrar-ı Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim'in sırları.

Hakîm-i Zülcelâl: Her şeyi yerli yerince yapan, yaratan Ulu Allah.

Maârif-i fenniye: Herhangi bir bilimsel sahaya ait bilgiler.

Maârif-i ilâhiye: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanıma, bilme. Kalb ve vicdan kültürü.

hissetmek cihetinde Hulûsi Bey'e benzeyecek adamlar ileri atılsın. Hem madem Sözler senin vicdanınla konuşabilirler. Her bir Söz'ü, şahsımdan değil, belki Kur'ân'ın dellâlından sana bir mektuptur ve eczahane-i kudsiye-i Kur'âniye'den birer reçetedir farzet. Gaybûbet içinde hâzırâne bir musâhabe dairesini onlarla aç.

Hem arzu ettiğin vakit bana mektup yaz. Ben cevap yazmasam da gücenme. Çünkü eskiden beri mektupları pek az yazarım. Hatta üç senedir kardeşimin çok mektuplarına karşı birtek cevap yazdım.

Said Nursî

Gaybûbet: Görünmeme, gizlenme.

Hâzırâne: Huzurda bulunuyor gibi. Huzura alınmışçasına.

Musâhabe: Sohbet etme, söyleşme.

Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler

Abdurrahman b. Muhammed, Ebû Saîd (426-478 h.); ***el-Ğunye fî Usûli'd-dîn***, Müessesetü'l-hidemât, Beyrut, 1987.

el-Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed (v. 1162); ***Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs,*** I-II, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.

Ahmed İbni Hanbel, Ebû Abdillah eş-Şeybânî (164-241 h.); ***el-Müsned,*** I-VIII, Müessesetü Kurtuba, Mısır, ts.

el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn (384-458 h.); ***Şuabü'l-îmân***, [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], I-IX, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1410/1990.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.); ***el-Edebü'l-müfred***,

I-VIII, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut, 1409/1989.

———; ***Sahîhu'l-Buhârî,*** I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.

ed-Dârimî, Abdullah b. Abdirrahmân (181-255 h.); ***es-Sünen,*** I-II, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1987.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); ***es-Sünen,*** [Tahkîk: Muhammed Muhsin Abdülhamîd], I-IV, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, ts.

el-Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (450-505 h.); ***İhyâü ulûmi'd-dîn,*** I-IV, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, ts.

el-Hâkim, Ebû Abdullâh Muhammed b. Abdillah en-Neysâbûrî (321-405 h.); ***el-Müstedrek ale's-Sahîhayn,*** I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/ 1990.

İbni Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed el-Büstî (v. 354/965.); ***el-İhsân fî takrîbi Sahîh İbn Hibbân,*** [Tertîb: Alâüddîn Ali b. Belbânî, Tahkîk ve ta'lîk: Şuayb el-Arnavût], I-XVII, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.

İbni Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillah Muhammed İbni Ebî Bekr Eyyûb ez-Züreî (691-751 h.); ***Medâricü's-sâlikîn,*** [Tahkik: Muhammed Hamid el-Fakî], I-III, Dâru'l-kitabi'l-Arabî, Beyrut, 1393/1973.

İbni Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); ***es-Sünen,*** I-II, Dâru'l-fikr, Beyrut, ts.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); ***Sahîhu Müslim,*** I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, ts.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); ***el-Mu'cemül-evsat,*** [Tahkîk: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefî], I-X, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415 h.

et-Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (209-279 h.); ***el-Câmiu's-Sahîh,*** I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, ts.

Karma İndeks

A
A'râf sûresi, 7/180 59
A'râf sûresi, 7/34 25
A'râf sûresi, 7/4 36
A'râf sûresi, 7/4, 97 36
acz 34, 130, 132
adâvet 127
Adem 60, 63
âfiyet 8, 20, 57
Âhiret 36, 84, 129
Alak sûresi, 96/6-7 47
âlâm 113
âlem-i asgar 131
âmâ 56
ameliyat-ı cerrahiye 44
aşk 94

B
bâd-i hevâ 9
Bakara sûresi, 2/156 3, 58
Bakara sûresi, 2/32 82
Barla 41
Barlalı Süleyman 40
bedbaht 78
beddua 38, 41
belâ 15, 24, 126
Birinci Harb-i Umumî 117
bostan-ı cinan 27

C
Cehennem 105
Cemîl-i Zülcelâl 59
Cenâb-ı Hak 32, 34, 36, 55, 65, 70, 81, 101, 107, 115, 130
Cenâb-ı Hakîm 54
Cennet 41, 42, 74

Ç
çocuk 45, 75

D
dalâlet 28
dâr-ı dünya 110
dâr-ı hizmet 110
darb-ı mesel 4

defter-i a'mâl 76
dergâh-ı ilâhiye 53
devâ 17, 65
duâ 2, 13, 34, 35, 40, 49, 53, 54, 55, 81
duâ musluğu 35
dünya 17, 23, 24, 26, 36, 38, 46, 71, 72, 80

E

ebeveyn 78
ecel 36
eczâhâne 64
ehl-i dünya 46
Ehl-i gaflet 45
ehl-i gaflet 80
ehl-i kubur 42
ehl-i salâhat 44
ehl-i velâyet 70
Ehlullah 27, 70
elem 16, 25, 31, 32, 68
elemler 15
enbiyalar 44
Enfâl sûresi, 8/66 34
er-Rahmânu'r-Rahîm 73
Erzurum 117
Esmâ-yı Hüsnâ 11
Esmâ-yı İlâhiye 131, 132
Esmâü'l-Hüsnâ 59
evliyâlar 44
Eyyûb 99, 100, 102, 122
Eyyûb (aleyhisselâm) 44, 99, 100, 102, 122

F

fakir 62
fakr 130, 132
fânî 71, 72
farz namazı 105
Fâtır-ı Hakîm 20
Fâtır sûresi, 35/15 34, 35/29 8
ferâiz 37, 80
firâk 7, 17, 23, 80

G

gafil 37
gaflet 8, 13, 24, 25, 36, 38, 72, 81
gayr-ı meşrû 16, 81
Gençlik sarhoşluğu 13
göz hekimi 40, 43
günah 22, 102, 104
Günahlar 22
gurbet 73

H
hadîs-i sahih 22, 43
Hâfız Ahmed 112
hakikî vatan 27
Hakîm 54, 64
Hâlık 5, 14, 25, 27, 30, 43, 44, 54, 74, 97
Hâlık-ı Rahîm 14, 27
haslet-i İslâmiye 48
hasta 4, 5, 7, 9, 11, 12, 15, 19, 22, 25, 28, 31, 33, 36, 39, 43, 44, 46, 48, 49, 51, 55, 62, 64, 68, 73, 75, 79, 80
hasta bakıcılar 75
hastalar 2, 26
Hastaların duâsı 51
hastalık 4, 8, 9, 12, 13, 14, 18, 19, 21, 22, 25, 29, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 46, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 59, 63, 64, 66, 67, 72, 81, 116, 121, 128, 129
hastalık elemi 52
Hastalık iki kısımdır 64
hastalıklar 111, 123, 129
hastalıklarımız 102
Hastanın duâsının makbuliyeti 53
hâtırat 2
havf u reca 36
hayat, 61
hayat-ı ebediye 38
hayr-ı mahz 109
hayrat 28, 49
hediye-i ilâhiye 35
hediye-i rahmânî 12
hediye-i rahmâniye 44
helâket kapısı 106
hevesat-ı nefsaniye 81
hevesat-ı rezile 72
hikmet 29, 35
hikmet-i ilâhiye 29

İ
ibâd 43
ibâdet 5, 6, 19, 33, 44, 111, 112, 129
ibâdet-i hâlisa 44
İbrahim sûresi, 14/7 30
idam-ı ebedî 23
ihsân 12, 56
ihsân-ı ilâhî 12, 13
ihtâr-ı rahmânî 120
ihtiyar 79

ihtiyarlar 75
İhtiyarlara bakmak 77
ihtiyarlık 41
İlamalı Sabri 37
iltifât-ı rabbânî 122
iman 24, 25, 26, 28, 37, 42, 50, 74, 75, 79, 80
İman ilâcı 80
iman kuvveti 24
inkâr arzusu 106
inkişâf 79
insan 7, 57, 72, 107
insan-ı ekber 130
intisab 75
İslâmiyet 79
İslâmköylü Vezirzade Mustafa 37
israf 66
istiğfar 79, 81, 104, 105
istiğnâ 47
istirahat 61, 63, 69
ittiham 29
iyadetü'l-marîz 1

K

Kabir 14, 42
kaderi tenkid 124
kadın 40
Kadîr 24
Kadîr-i Zülcelâl 24
kalemsiz 37
kâmiller 44
keffaretü'z-zünûb 22, 50, 76, 81, 121
keşfiyat-ı sâdıka 6
kimsesizlik hastalığı 74
küfür 104
küfrân-ı nimet 57
kulunç 53
kumandan 118
Kur'ân 26, 43, 73
Kur'ân-ı Hakîm 26, 43
kuvve-i mâneviye 67

L

Levh-i Misâlî 132
lezzet 7, 16, 20, 24, 31, 53, 68
lezzet-i sevâp 16
lohusa 45
lûtf-u ilâhî 128

M

maddî hastalık 29
maddî musîbet 125

mahall-i iman 103
makine-i insâniye 130
mânevî bir hastalık 58
mânevî hastalıklar 22
mânevî ibadet 19
mânevî lezzet 16
mânevî musîbeti 125
mânevî reçete 1
mânevî şehâdet 45
mânevî şehid 45
mânevî sürur 24
mânevî yaralarımız 102
mânevî yılan 104
mârifet-i ilâhiye 100
melâike 52
menfî ibâdet 5
merak 28, 29
merhamet 97
misafir 64, 71
mümin 6, 33, 42, 48, 70, 72
muâvenet 48
müfârakat 46
muhabbet 80
münâcât-ı Eyyûbiye 103
mürşid 9
müsbet ibâdet 5
Musîbet 4, 30, 43, 56, 107, 114, 117, 120, 121, 125, 126, 128, 129
Musîbet-i diniye 120
musîbetler 5, 12, 15
musîbetzede 3, 5, 62
Mustafa 37
mütedeyyin 65
Müttaki 33

N

namaz 5, 80
namazı terk 14
nasihat 66
nazar 25, 73
nefis 47, 71, 72
nefs-i emmâre 47, 71, 72
nimet 19, 21, 57
Nisâ sûresi, 4/28 34
nukûş-u esmâ 130
nurlar definesi 39
nüzul 70, 72

Ö

Ölüm 17, 23, 25, 26, 28, 38, 97

P
peder 51, 52, 68, 76, 77
perhizsizlik 66

R
Rabb-i Rahîm 39
Râbıta-yı mevt 71
Rahîm 43, 44, 54
Rahmânü'r-Rahîm 118
Rahmeti itham 124
rahmet kapısı 28
Rezzâk 11, 108
rivâyât-ı sahiha 6, 78
rubûbiyet-i ilâhiyeyi tenkid 58
Rûm sûresi, 30/54 34

S
saadet 97
saadet-i dâreyn 97
saâdet-i ebediye 70
sabır 9, 32, 33, 39, 42, 44, 45, 112, 115, 118
sâbir 6
Sabûr 32
sadaka 51
sanatkâr 10
Sâni-i Hakîm 64
Sâni-i Zülcelâl 11
sefâhet 81
sermaye-i ömür 8
sevâp 19, 49, 76, 77
sıhhat 8, 14, 20, 21, 38, 47, 55, 57, 60, 62
sıhhat-i uhreviye 38
sıhhat belâsı 14
sinema 42
sırr-ı kader 107
sû-i ihtiyar 58
sû-i istimâl 58
Sultan-ı Ezel ve Ebed 105
sünnet 49
Sünnet-i Seniyye 50

Ş
Şâfî 11, 64, 108
şâkir 6
şefaatçı 40
şefkat 13, 47, 52, 69, 117
şefkat-i insâniye 48
şehâdet 45
şehid 45
şehid-i mânevî 45
şekvâ 6, 9, 17, 22, 30,

35, 39, 45, 46, 49, 55, 56, 58, 107, 111, 115, 116, 117, 118, 119, 124
şerr-i mahz 110
şifâ 14, 24, 26, 53, 80, 81
şifâ duâsı 53
Şuarâ sûresi, 26/79-80 3
şükür 9, 15, 21, 30, 35, 39, 42, 117, 131
şüphe 102, 105, 106

T

tahavvül 63
takvâ 37, 38
tarassud 38
tasaffi 108
telâş 25
terakki 63
terakkiyât-ı mâneviye 76
terbiye-i rabbâniye 76
terhis 26
teşekki 7, 15
teselli 1, 3, 51, 66
teslimiyet 72
tevakkuf 63
Tevbe sûresi, 9/111 8
Tevekkül 33, 39, 72, 127
ticaret-i uhreviye 75
tiryak 24, 79
tiryak-ı kudsî 80
tevbe 79, 81
tûl-ü emel 61

U

ubûdiyet 80, 101, 112, 123
uhuvvet 79
uhuvvet-i hakikiye 79

V

Vâ-esefâ 16, 30
vâ-hasretâ 16
vâlide 51, 52, 77
vazife-i hayatiye 109
vazife-i ubûdiyet 105, 106
vefat 41, 45
vehim 116
velâyet 45
veled 78
vesîle 25, 50
vicdan 22
vücud libâsı 107

Y
yarım hekim 67
yeis 36
Yirmi Altıncı Söz 10, 107
Yûnus sûresi, 10/49 25

Z
zaaf 132
zengin 10, 61
zevâl 7, 23, 80
zevâl-i lezzet 113
zindan-ı dünya 27
ziyaret 49, 50
zulümât-ı ebediye 28